

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

LIUCIJA ZAKSAITĖ

II kurso studentė

LIETUVOS ENERGETINIO SAUGUMO DESAUGUMIZAVIMAS

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas prof. dr. T. Janeliūnas

Vilnius, 2016

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas *Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimas* yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Liucija Zaksaitė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Zaksaitė, L. Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimas: Tarptautinių santykių ir diplomatijos programos magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas prof. dr. T. Janeliūnas. – V., 2016. – 62 p.

Reikšminiai žodžiai: saugumizavimas, desaugumizavimas, energetika, energetinis saugumas

Šiame darbe nagrinėjamas Lietuvos energetikos sektoriaus problemų, siejamų su energetiniu saugumu, desaugumizavimo procesas remiantis saugumizavimo teorine prieiga. Laikantis saugumizavimo teorinės prieigos prielaidų, darbo kryptis yra susijusi su socialiai konstruojamu ir subjektyviu energetinio saugumo pobūdžiu – tiriamas energetinio saugumo, kaip saugumo problemos ir prioriteto saugumo darbotvarkėje, prasmės formavimas bei kaita politiniame diskurse.

Remiantis saugumizavimo teorine prieiga ir šios prieigos aspekto – desaugumizavimo – tyrimo prielaidomis atliekama Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo analizė ir išskiriamos pagrindinės saugumizavimo proceso sąlygos bei bruožai; nagrinėjami desaugumizavimo proceso požymiai politiniame diskurse ir nustatomos desaugumizavimo sąlygos bei procesui įtakos turintys veiksniai; aptariama desaugumizavimo proceso perspektyva.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Saugumizavimo teorinė prieiga ir desaugumizavimas	10
2. Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimas.....	19
2.1. Lietuvos energetikos sektoriaus padėtis	19
2.2. Prielaidos saugumizavimui.....	23
2.3. Saugumizavimas: nuo grėsmės pristatymo iki proceso įgyvendinimo rezultatų.....	27
3. Lietuvos energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimas.....	35
3.1. Desaugumizavimo analizės metodas	35
3.2. Desaugumizavimas: sąlygos ir apraiškos politiniame diskurse.....	36
3.3. Desaugumizavimo perspektyva.....	48
Išvados.....	50
Literatūros ir šaltinių sąrašas	53
Summary.....	61

IVADAS

Globalios energetikos sektoriaus vystymosi tendencijos ir iššūkiai valstybių energetiniam saugumui aktualūs jau kurį laiką: energetinis saugumas daugelio valstybių politinių darbotvarkių prioritetu tapo po 8-ojo ir 9-ojo dešimtmečio naftos krizių. Nors iš pradžių energetinis saugumas buvo siejamas su ekonominiais veiksniais ir suvokiamas tik kaip patikimas energetinių išteklių tiekimas už prieinamą kainą, pastaruoju metu energetikos sektoriaus saugumo užtikrinimas vis labiau yra siejamas su nacionaliniu saugumu ir net laikomas nacionalinio saugumo dalimi.

Tuo metu energetikos sektorius Lietuvoje ypatingo dėmesio sulaukė pastaraisiais metais, staiga pasikeitus situacijai energetikos srityje. 2004 m. nutraukus pagrindinio elektros energijos gamintojo, Ignalinos atominės elektrinės, pirmojo bloko veiklą ir 2009 m. uždarius antrąjį bloką ir tuo pačiu sustabdžius visos elektrinės veiklą, ne tik pasikeitė energetikos sektoriaus padėtis, bet ir iškilo naujų iššūkių, reikalaujančių imtis veiksmų siekiant užtikrinti energetinį saugumą. Verta paminėti, jog po atominės elektrinės uždarymo žymiai padidėjo energijos išteklių importo poreikis ir sustiprėjo priklausomybė nuo energijos išteklių importo iš Rusijos. Būtent ši priklausomybė nuo iš Rusijos tiekiamų energijos išteklių dažniausiai yra minima kaip pagrindinė Lietuvos energetikos sektoriaus problema, kelianti iššūkį valstybės energetiniam saugumui, o veiksmai, skirti problemai spręsti, yra pristatomi kaip būtini ir neatidėliotini, siekiant užtikrinti energetinį bei nacionalinį saugumą.

Tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslinių tyrimų lauke energetinio saugumo teoriniai ir praktiniai aspektai sulaukia nemažai dėmesio. Energetinio saugumo klausimai ir Lietuvos energetinio saugumo problemos tyrinėtos A. Molio, T. Janeliūno, D. Genio, G. Česnako, Ž. Vaičiūno ir kitų autorių darbuose. Juose daugiausia nagrinėjami energetikos politikos interesų, grėsmių energetikos sektoriui, bendradarbiavimo energetikos srityje, energetikos politikos formavimo, energetinio saugumo analizės ir kt. aspektai.

Aptariant šiam darbui aktualius mokslinius darbus, svarbu paminėti, jog šio darbo teoriniu pagrindu yra pasirinktas saugumizavimo teorinės prieigos desaugumizavimo aspektas. Remiantis šia teorija, svarstomas klausimas tampa saugumo problema, t.y. yra saugumizuojamas, naudojantis kalbos aktu. Saugumizavimo įgyvendinimui nebūtina, kad egzistuotų reali grėsmė – užtenka, kad svarstoma problema, kaip tokia, būtų pristatyta grėsme. Būtent todėl šiame darbe nesiekama pateikti objektyvaus grėsmių Lietuvos energetiniam saugumui vertinimo ar nuoseklios Lietuvos energetikos sektoriaus padėties analizės. Remiantis saugumizavimo teorine prieiga, šio darbo kryptis yra susijusi su subjektyviu energetinio saugumo pobūdžiu. Kitaip tariant, darbe analizuojamas ne energetinis saugumas *per se*, bet energetinio saugumo prasmės formavimas.

Šio darbo temos kontekste svarbu paminėti keletą darbų, tiesiogiai nagrinėjančių energetinio saugumo diskurso ir energetikos sektoriaus saugumizavimo tematiką. Vaida Pilibaitytė savo straipsnyje aptaria diskurso analizę kaip teorinę priegą energetikos politikos tyrimams. Autorė apžvelgia literatūrą, kurioje analizuojamos energetikos politikos diskurso sąsajos su demokratija, žiniasklaida ir kova dėl diskurso hegemonijos viešojoje erdvėje, ypač kai pagrindinis šio diskurso objektas yra branduolinė energetika energetinio saugumo kontekste.¹ Autorė pateikia išvadą, kad šiuo metu skirtingų šalių diskurso analizė viešosios energetikos politikos srityje dar tik pradeda formuotis.² Tuo metu Dainius Genys pristato politikų, mokslininkų ir žiniasklaidos formuojamą energetinio saugumo diskursą ir jų tarpusavio santykių tyrimą. Autorius teigia, kad energetinio saugumo diskursas dar tik pradeda vystytis: šiame diskurse politikai, mokslininkai ir žiniasklaidos atstovai naudoja skirtingą terminologiją, argumentus, turi skirtingus požiūrius, veikimo būdus ir galutinius tikslus, o visa tai veda prie stichiško diskurso formavimo.³ Galima teigti, kad minėtų autorių darbai remiasi sociologine diskurso analizės perspektyva – diskurso formavimas laikomas savaiminiu procesu, todėl svarbu tik įvertinti jo poveikį viešosios politikos formavimui. Būtent todėl galima atkreipti dėmesį į šiuose tyrimuose nenagrinėtą diskurso, kaip priemonės politiniams tikslams pasiekti, funkciją ir reikšmę remiantis saugumizavimo teorine prieiga. Tomas Janeliūnas ir Agnija Tumkevič analizuoja energetikos sektoriaus diskurso formavimą kaip saugumizavimo procesą. Autoriai pateikia lyginamąją skirtingų šalių analizę apie tai, kaip energetikos sektoriaus saugumizavimas yra susijęs su realia šalies energetikos sektoriaus padėtimi, saugumizavimo deklaratavimu intensyvumu ir praktiniais saugumizavimo proceso rezultatais.⁴

Apskritai remiantis minėtu ir kitų autorių darbais Lietuvos energetinio saugumo tema, galima daryti prielaidą, kad energetinio saugumo Lietuvoje problema pastaruoju metu buvo saugumizuota – pristatyta kaip susidurianti su egzistencine grėsme, reikalaujančia nepaprastųjų priemonių ir pateisinančia veiksmus už įprastų politinių procedūrų ribų. Būtent todėl tolesniems tyrimams reikėtų kelti tokius klausimus, kuriais būtų siekiama papildyti energetinio saugumo analizę ar įvertinti energetinio saugumo situaciją remiantis kita perspektyva. Atsižvelgiant į tai, galima pastebėti, kad teoriniu lygiu ir pritaikymo moksliniuose tyrimuose kontekste kitas saugumizavimo teorijos aspektas – desaugumizavimas – nėra pakankamai išplėtotas. Galima kelti klausimus, kaip saugumizuota problema apskritai ir Lietuvos energetinio saugumo atveju konkrečiai yra desaugumizuojama, t.y. grįžta į įprastą politinę darbotvarkę.

---

¹ Vaida Pilibaitytė, „Discursive Approaches to Energy Policy Research.“ *Politikos mokslų almanachas*, 12, 2012, 13-34.

² Ten pat.

³ Dainius Genys, „Lietuvos energetinio saugumo diskurso formavimas: politikų, mokslininkų ir žiniasklaidos vaidmuo.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1(34), 2014, 254-273.

⁴ Tomas Janeliūnas, Agnija Tumkevič, „Securitization of the Energy Sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and Extraordinary Measures.“ *Lithuanian Foreign Policy Review*, 30, 2013, 65-90.

Svarbu paminėti, kad šiame darbe laikomasi pozicijos, jog energetikos sektoriaus saugumizavimas ir desaugumizavimas turėtų būti vertinamas platesniame valstybės saugumo darbotvarkės kontekste. Tai galima pagrįsti tuo, kad energetikos klausimai dažniausiai yra stipriai susiję tiek su kitų sektorių dinamika, tiek su bendra saugumo padėtimi. Beveik kiekvienas energetikos politikos klausimas yra neatskiriamas nuo ekonominių, socialinių, aplinkos apsaugos ir netgi karinių aspektų, kurie kartu formuoja nacionalinio ir tarptautinio saugumo darbotvarkę. Būtent dėl šių priežasčių darbe keliami papildomi klausimai apie tai, kokiomis sąlygomis dominuojantis energetinio saugumo diskursas galėtų būti pakeistas kitų saugumo problemų ir kokios saugumo problemos galėtų užimti energetinio saugumo vietą saugumo darbotvarkės prioritetų sąrašė.

Tyrimo klausimas. Kaip Lietuvos energetikos sektoriaus problemos yra desaugumizuojamos?

Darbo objektas. Lietuvos energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimo procesas.

Darbo tikslas. Atskleisti ir įvertinti Lietuvos energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimo proceso bruožus.

Darbo uždaviniai.

1. Aptarti pagrindinius saugumizavimo teorinės prieigos bruožus ir desaugumizavimo tyrimo prielaidas.
2. Išanalizuoti Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo proceso sąlygas ir bruožus.
3. Išnagrinėti Lietuvos energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimo proceso požymius politiniame energetinio saugumo diskurse.
4. Išskirti sąlygas ir veiksnius, turinčius įtakos Lietuvos energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimui.

Darbo metodai. Pagrindinis darbe naudojamas metodas yra diskurso analizė. Šis metodas pasitelkiamas siekiant iširti Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo ir desaugumizavimo procesus. Darbe tiriamas politinis energetinio saugumo diskursas, formuojamas pagrindinių su energetikos politika susijusių institucijų atstovų. Diskursui tirti pasitelkiama kokybinės turinio analizės metodinė prieiga, naudojama analizuojant pranešimus spaudai, politikų pareiškimus ir pasisakymus žiniasklaidoje 2015 m. sausio mėnesio – 2016 m. balandžio mėnesio vidurio laikotarpiu.

Darbo šaltinių bazė. Darbe daugiausia naudojami pirminiai šaltiniai – atlikto tyrimo metu surinkti duomenys remiantis Lietuvos energetikos politikos nuostatas atspindinčiais teisės aktais, institucijų pranešimais spaudai, politikų pranešimais ir pasisakymais žiniasklaidoje.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmojoje dalyje pristatomos pasirinktos teorinės prieigos – saugumizavimo ir jo aspekto desaugumizavimo – pagrindinės prielaidos ir

pasiūlymai tyrimo modeliui. Antroji dalis yra skirta Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo analizei: apžvelgiama Lietuvos energetikos sektoriaus padėtis, išskiriamos sąlygos saugumizavimo procesui ir atskleidžiami pagrindiniai saugumizavimo proceso bruožai. Trečiojoje dalyje, remiantis atlikta saugumizavimo analize, nagrinėjamos Lietuvos energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimo sąlygos ir apraiškos politiniame energetinio saugumo diskurse bei pateikiamos įžvalgos apie desaugumizavimo vystymo perspektyvą.

1. SAUGUMIZAVIMO TEORINĖ PRIEIGA IR DESAUGUMIZAVIMAS

Siekiant atsakyti į klausimus, kaip Lietuvos energetikos sektoriaus saugumo problemos yra saugumizuojamos ir desaugumizuojamos, svarbu apžvelgti pagrindinius saugumizavimo teorinės prieigos bruožus. Šiame skyriuje aptariamos saugumizavimo teorinės prieigos prielaidos, analizuojamas desaugumizavimo aspektas ir pristatomi galimi desaugumizavimo tyrimo būdai.

Saugumizavimo teorinės prieigos ištakas būtų galima sieti su saugumo studijų Kopenhagos mokykla ir pagrindinių jos atstovų Barry Buzan, Ole Wæver bei Jaap de Wilde suformuotu teoriniu saugumo analizės modeliu. Šio modelio formavimo pagrindu tapo abejojimas tradiciniu saugumo aiškinimu, kuris didžiausią dėmesį suvokiant ir aiškinant saugumą skiria valstybei ir kariniam sektoriui. Naujasis saugumo analizės modelis siekė praplėsti tradicinę saugumo analizės darbotvarkę įtraukiant grėsmes už karinio sektoriaus ribų ir kitus, ne tik valstybės, analizės lygmenis. Būtent įvairių tipų grėsmių ir tų grėsmių saugumizavimo – pavertimo saugumo problemomis – tyrinėjimas buvo pateikiamas kaip pagrindinis naujojo modelio tikslas. Pasak minėtų autorių, grėsmės ir pažeidžiamumai gali kilti įvairiose, tiek karinėse, tiek nekarinėse, srityse, tačiau tam, kad būtų laikomos grėsmėmis saugumui, jos turi atitikti griežtai apibrėžtus kriterijus, atskiriančius tokias grėsmes nuo tiktai politinio proceso klausimų ar problemų.⁵

Remiantis saugumizavimo teorine prieiga, svarstomas klausimas tampa saugumo problema tada, kai ji pateikiama kaip kelianti egzistencinę grėsmę referentiniam objektui (angl. referent object; toliau tekste – ir saugumo objektas).⁶ Būtent šis saugumo grėsmės, kaip grėsmės išlikimui, pobūdis ne tik paverčia svarstomą klausimą saugumo problema, bet ir suteikia galimybę panaudoti nepaprastąsias priemones egzistencinei grėsmei įveikti ir pateisinti veiksmus už įprastų politinių procedūrų ribų. Tokiu būdu svarstomas klausimas tampa „kraštutine politizavimo versija“ visuomenės klausimų spektre: klausimas ne tik yra viešosios politikos dalis ir reikalauja valdžios sprendimų bei resursų paskirstymo, bet ir tampa politikos prioritetu.⁷

Vis dėlto svarbu paminėti, kad saugumizavimo teorinėje prieigoje saugumas yra laikomas „ne objektyvia padėtimi, bet tam tikro socialinio proceso rezultatu“.⁸ Tam tikra grėsmė yra pristatoma ir pripažįstama, o svarstomas klausimas tampa saugumo problema per diskursu pagrįstą praktiką arba, kaip įvardija O. Wæver, saugumizuojantį kalbos aktą: „Su kalbos teorijos pagalba mes galime laikyti „saugumą“ kalbos aktu. [...] Saugumas nėra įdomus kaip ženklas, kuris reiškia

⁵ Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder; London: Lynne Rienner Publishers, 1998, 5.

⁶ Ten pat, 21.

⁷ Ten pat, 23.

⁸ Michael C. Williams, „Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics.“ *International Studies Quarterly*, 47, 2003, 513.

kažką tikresnio; pats ištarimas yra veiksmas. Pasakant kažkas įvyksta. Sakydamas „saugumas“ valstybės atstovas perkelia tam tikrą įvykį į ypatingą sritį, ir tokiu būdu pareiškia nepaprastą teisę naudoti bet kokias priemones, kurios yra būtinos blokuoti tai.”⁹ Vis dėlto diskursas, kuriuo svarstoma problema pristatoma egzistencine grėsme, pats savaime nesukuria saugumo problemos. Tam, jog svarstomas klausimas būtų saugumizuotas, reikalingas ne tik saugumizuojantis veiksmas, išreikštas kalbos aktu, bet ir auditorijos pritarimas saugumo problemos pripažinimui.¹⁰

Remiantis saugumizavimo sąvokomis ir teorinėmis kategorijomis, galima teigti, kad energetika yra saugumizuota – tapusi saugumo problema. Viešajame diskurse galima pastebėti praktiką iškelti ir pristatyti energetikos sektoriaus grėsmes kaip grėsmes saugumui: energetiniam saugumui siaurąja ir nacionaliniam ar net tarptautiniam saugumui plačiąja prasmėmis. Kaip teigia Felix Ciutá, „nėra prasmės klausti, ar energetika „tikrai“ yra saugumo klausimas: net paviršutiniška apžvalga rodo, kad energetikos sritis jau yra pripildyta saugumo kalbos. Tie, kurie apžvelgia literatūrą energetinio saugumo tema, susigundyti daryti išvadą, kad nėra reikalo diskutuoti, kas yra energetinis saugumas, nes mes žinome ir tai, kad energetika yra saugumo klausimas, ir tai, kas yra saugumas.“¹¹ Šiame kontekste verta atkreipti dėmesį į tai, kaip energetikos sektorius yra vertinamas remiantis saugumizavimo teorine prieiga. B. Buzan ir kt. saugumo analizę išskiria į penkis sektorius: politinį, karinį, ekonominį, socialinį ir aplinkos.¹² Šie autoriai energetikos klausimus dažniausiai sieja su ekonominiu sektoriumi ir laiko juos ekonominio sektoriaus objektais, tačiau egzistuoja diskusijos dėl to, ar energetikos klausimų, kaip saugumo objekto, nederėtų priskirti ir kitiems sektoriaus ar netgi išskirti energetiką kaip atskirą sektorių.¹³ Apskritai bendro sutarimo dėl energetikos klausimų kategorizavimo teorijoje nėra, todėl galima teigti, kad energetikos klausimų vertinimas priklauso nuo konkretaus atvejo ir konteksto. Galima teigti, jog su energetika susijęs klausimas pagal aplinkybes gali būti priskirtas bet kuriam sektoriui, tačiau jeigu saugumizavimo objektas yra visas energetikos sektorius arba jeigu grėsmių saugumui energetikos sektoriuje yra labai daug, būtų galima išskirti ir analizuoti energetikos sektorių kaip atskirą.

Vis dėlto darant prielaidą, kad grėsmės energetikos sektoriui yra pristatomos kaip saugumo problema, svarbus tampa ir kitas saugumizavimo teorijos aspektas bei galimas saugumizavimo problemos sprendimas – desaugumizavimas. Kopenhagos mokyklos atstovai teigia, kad saugumizavimas tuo pačiu metu yra ir politizavimo sustiprėjimas, ir priešingas politizavimui procesas. Tokiu būdu saugumas yra laikomas neigiama nesugebėjimo susitvarkyti su svarstomomis

---

⁹ Ole Wæver, „Securitization and Desecuritization.“ Kn. Ronnie D. Lipschutz (sud.), *On Security*. New York: Columbia University Press, 1995, 55.

¹⁰ Buzan, Wæver, de Wilde, 25.

¹¹ Felix Ciutá, „Conceptual Notes on Energy Security: Total or Banal Security?“ *Security Dialogue*, 41(2), 2010, 124.

¹² Buzan, Wæver, de Wilde, 7.

¹³ Odysseas Christou, Constantinos Adamides, „Energy Securitization and Desecuritization in the New Middle East.“ *Security Dialogue*, 44(5-6), 2013, 509-510.

problemomis politiniame lygmenyje pasekme.¹⁴ Nors saugumizavimas yra patraukli priemonė politikams siekiant vidaus politikos tikslų ir gali būti naudojamas siekiant atkreipti dėmesį į ypatingas, bet ne išlikimo svarbos, problemas, minėti autoriai pirmenybę teikia problemų sprendimui remiantis įprastomis politinėmis procedūromis. Saugumizuoti klausimai turėtų grįžti į įprastą politinę darbotvarkę remiantis desaugumizavimo procesu, kuris laikomas „optimaliu ilgalaikiu pasirinkimu.“¹⁵

Apskritai diskusijose dėl saugumizavimo ir desaugumizavimo kaip svarstomų klausimų sprendimo būdo pasirinkimo galima atkreipti dėmesį į pranašumo argumentą, naudojamą tiek Kopenhagos mokyklos atstovų, tiek kitų teorijos plėtotojų. Kaip minėta anksčiau, O. Wæver desaugumizavimą laiko priimtinesne ir efektyvesne svarstomų klausimų sprendimo strategija ir pabrėžia desaugumizavimo pirmenybę teigdamas, kad desaugumizavimas „atkuria galimybę pateikti svarstomą problemą normalioms deryboms ir klausimams politizavimo srityje“.¹⁶ Apskritai Kopenhagos mokykla saugumizavimą ir desaugumizavimą laiko strategijomis siaurąja prasme – instrumentais spręsti svarstomus klausimus. Tuo metu kiti autoriai išplėtojo normatyvinį saugumizavimo ir desaugumizavimo aspektą – tai gali būti ne tik patogus, bet ir prasmingas bei teisingas būdas spręsti svarstomus klausimus. Svarbu paminėti, kad skirtingi autoriai laikosi skirtingų pozicijų dėl to, kas – saugumizavimas ar desaugumizavimas – turėtų būti priimtinesnis ir pranašesnis pasirinkimas sprendžiant svarstomas problemas. Pavyzdžiui, Thierry Balzacq ir kt. teigia, kad, priešingai nei įprastai yra manoma, desaugumizavimas gali turėti neigiamų pasekmių ir net sukurti daugiau saugumo problemų.¹⁷

Šiame kontekste verta plačiau aptarti normatyvinį saugumizavimo ir desaugumizavimo aspektą. Normatyvinis aspektas papildo saugumizavimo teorinę prieigą atkreipiant dėmesį į saugumo moralinį pagrindą ir prasmę. Galima teigti, kad normatyvinis saugumizavimo aspektas, nors ir neišplėtotas, tačiau atsispindi jau Kopenhagos mokyklos prielaidose. Pasak Michael C. Williams, Kopenhagos mokykla saugumo nelaiko vienareikšmiškai teigiama vertybe: teigiama, kad daugeliu atvejų saugumizavimo turėtų būti vengiama ir saugumas turėtų būti minimizuotas „vardan stabilumo, pakantumo ir politinių derybų“.¹⁸ Plėtodamas saugumizavimo teorinę prieigą, M. C. Williams saugumą pateikia kaip komunikacinį veiksma, kuris apima argumentavimo procesą, prižasčių pateikimą, įrodymų pristatymą ir išipareigojimą įtikinti kitus savo pozicijos

---

¹⁴ Buzan, Wæver, de Wilde, 29.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Ole Wæver, „The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post-Sovereign Security Orders.“ Kn. Morten Kelstrup, Michael C. Williams (sud.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, Security and Community*. London; New York (N.Y.): Routledge, 2000, 255.

¹⁷ Thierry Balzacq, Sara Depauw, Sara Léonard, „The Political Limits of Desecuritization: Security, Arms Trade and the EU’s Economic Targets.“ Kn. Thierry Balzacq (sud.), *Contesting Security: Strategies and Logics*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2015, 105.

¹⁸ Williams, *Words, Images, Enemies*, 523.

pagrįstumu.¹⁹ Galima pastebėti, kad tokiu būdu papildomas saugumo, kaip socialinės praktikos, suvokimas, įtraukiant tokios praktikos pagrindimo ir pateisinimo procesus.

Tuo metu Rita Floyd pristato peržiūrėtą saugumizavimo teorinę prieigą, papildytą moralinio teisingumo aspektu. Autorės plėtojama samprata nuo Kopenhagos mokyklos teorinės prieigos skiriasi tuo, jog keičia saugumizavimo prielaidas – saugumizavimui reikalingas teisingas moralinis pagrindas, o sėkmingas saugumizavimo procesas turi būti pagrįstas ne tik saugumizuojančiu veiksmu – kalbos aktu, bet ir saugumo praktika – veikėjo elgesiu. Pagal R. Floyd, išskiriami trys pagrindiniai moralaus saugumizavimo kriterijai: 1) privalo būti reali egzistencinė grėsmė, t.y. grėsmė, kuri kelia pavojų veikėjo ar santvarkos išlikimui nepaisant to, ar kas nors tai suvokia, ar ne; 2) saugumo objektas privalo būti moraliai legitimus, t.y. prisidedantis prie žmonių gerovės, kuri apibūdinama kaip žmoniškųjų poreikių patenkinimas; 3) saugumo atsakas privalo atitikti grėsmę: atsakas turi būti pamatuotas remiantis agresoriaus pajėgumais ir saugumizuojantis veikėjas turi būti nuoširdus dėl savo ketinimų.²⁰ Svarbu paminėti, kad R. Floyd akcentuoja atskirumą nuo originalios saugumizavimo teorinės prieigos ir teigia, kad Kopenhagos mokyklos modelis negali būti praplėstas jos siūlomais kriterijais ir naudojamas normatyvinėje analizėje, kadangi Kopenhagos mokykla užkerta kelią objektyviam grėsmės vertinimui ir atmeta saugumizuojančio veikėjo ketinimų teorizavimą.²¹ Vis dėlto galima suabejoti tokiu autorės teiginiu, kadangi Kopenhagos mokykla pripažįsta grėsmės požymių įtaką saugumizavimo procesui (šis kriterijus kaip lengvinanti saugumizavimo sąlyga aptariamam tolesnėje poskyrio dalyje) ir neapriboja saugumizuojančio veikėjo veiksmų analizės – nors Buzan ir kt. teigia, kad saugumizavimo įvykdymui nekelia tokio aukšto reikalavimo kaip nepaprastosios priemonės įgyvendinimas²² (saugumo praktikos elementas pagal R. Floyd), tačiau tai nereiškia, kad toks reikalavimas negalėtų papildyti teorijos.

Normatyviniu atžvilgiu saugumizavimą taip pat būtų galima papildyti pozityvaus saugumizavimo aspektu. M. C. Williams teigimu, nors diskusijose apie saugumizavimo teoriją nepaprastosios politikos (angl. politics of extraordinary) atvejis dažniausiai yra negatyviai siejamas su išskirtinumu, sprendimo galia (angl. decisionism) ir skirties tarp draugo ir priešo paskelbimu, tačiau nepaprastoji politika taip pat sudaro „saugumizavimo, pagrįsto atvirumu ir laisvu apsisprendimu su demokratijos potencialu, proceso galimybę.“²³ Kitaip tariant, nepaprastoji politika

---

¹⁹ Ten pat, 522.

²⁰ Rita Floyd, „Can Securitization Theory be Used in Normative Analysis? Towards a Just Securitization Theory.“ *Security Dialogue*, 42 (4-5), 2011, 428.

²¹ Ten pat.

²² Buzan, Wæver, de Wilde, 25.

²³ Michael C. Williams, „Securitization as Political Theory: The Politics of the Extraordinary.“ *International Relations*, 29(1), 2015, 115.

gali reikšti steigiamosios galios (angl. constituent power), siejamos su auditorijos mobilizacija ir bendru sutarimu ginti savo teises ar nuomonę, iškilimu.²⁴

Šio darbo kontekste ypač svarbus empirinės saugumizavimo analizės aspektas išplėtotas Stefano Guzzini, saugumizavimą laikančio ne pavieniu aktu ar ritualu, bet procesu. Šiuo aspektu S. Guzzini požiūris gali būti šiek tiek panašus į T. Balzacq, kritikuojančio, kad Kopenhagos mokyklos saugumo, kaip kalbos akto, suvokimas paverčia saugumizavimą įprasta procedūra. Pasak T. Balzacq, saugumizavimas yra geriau suprantamas kaip „strateginė (pragmatinė) praktika, kuri vyksta viduje ir kaip dalis aplinkybių konfigūracijos, įskaitant kontekstą, psichokultūrinį auditorijos nusiteikimą ir galią, kurią tiek kalbėtojas, tiek klausytojas pateikia sąveikaudami.“²⁵ Tuo metu S. Guzzini pateikia saugumizavimo, kaip priežastinio mechanizmo, analizės prielaidas. Pasak S. Guzzini, siekiant suvokti ir tirti saugumizavimą, būtina atsižvelgti į keletą prielaidų: pirma, kalbos aktas nurodo procesą; antra, tai yra procesas, kuriame saugumizavimas gali būti suprantamas tik specifiniame kultūriniame kontekste – t.y. esamų užsienio politikos diskursų, įsitvirtinusios praeities pamokų kolektyvinės atminties, apibūdinančių metaforų ir kt. fone; trečia, saugumizavimo sėkmė priklauso nuo lengvinančių aplinkybių, kurios apima struktūrinius ir vidinius proceso veiksnius bei atsitiktinumą; ketvirta, proceso suvokimas yra istorinis ir besivystantis.²⁶

Aptarus normatyvinį saugumizavimo aspektą, svarbu pabrėžti, kad tarp saugumizavimo teorinės prieigos atstovų nėra bendro sutarimo dėl to, kada ir kaip saugumizuotas klausimas turėtų būti desaugumizuotas – skirtingi autoriai pateikia įvairias desaugumizavimo proceso perspektyvas. Tuo metu vienas žymiausių saugumizavimo teorinės prieigos plėtotojų T. Balzacq kartu su keletu kitų autorių išskiria du pagrindinius desaugumizavimo modelius: valdymo (angl. management) ir transformacinį (angl. transformative). Šie modeliai formuojami remiantis tradiciniu Kopenhagos mokyklos atstovų, ypač O. Wæver, požiūriu iš vienos pusės, ir kritikos šiam požiūriui, pirmiausia išreikštos Jef Huysmans, iš kitos pusės. Galima priminti, kad desaugumizavimas pagal O. Wæver suvokiamas kaip strateginė priemonė, kuri panaikina svarstomų klausimų saugumo pobūdį ir gražina juos atgal į politinę sritį. Tuo metu pasak J. Huysmans, desaugumizavimo tyrimui pagal Wæver trūksta normatyvinio aspekto. J. Huysmans kritikuoja, jog O. Wæver tiria desaugumizavimą instrumentiniu požiūriu, nors iš tiesų desaugumizavimas pirmiausia yra transformacinė praktika.²⁷ Pagal šiuos požiūrius suformuoti skirtingi desaugumizavimo proceso modeliai pateikiami 1 lentelėje.

---

²⁴ Ten pat.

²⁵ Thierry Balzacq, „The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context.“ *European Journal of International Relations* 11(2), 2005, 172.

²⁶ Stefano Guzzini, „Securitization as a Causal Mechanism.“ *Security Dialogue*, 42 (4-5), 2011, 335-336.

²⁷ Balzacq, Depauw, Léonard, 105-106.

1 lentelė. Desaugumizavimo modeliai.

<i>Valdymo</i>	<i>Transformacinis</i>
1. Konstruktyvistinis	1. Dekonstruktyvistinis
2. Analitinis	2. Politinis
3. Instrumentinis	3. Normatyvinis
4. Tikslas: perkelti svarstomą problemą į kitą funkcinį sektorių arba suteikti jai kitą funkcinį statusą	4. Tikslas: pakeisti pačią svarstomos problemos prigimtį
5. Diskusinis skirtingų problemos įvaizdžių apsvaistymas	5. Į praktiką orientuotas apsvaistymas, įtvirtintas naujame „tiesos režime“
6. Perinterpretuojantis saugumą	6. Naikinantis saugumą
7. Principas: reguliuojant reikšmės registrus	7. Principas: naikinant reikšmės registrus
8. Logika: iš išorės į vidų	8. Logika: iš vidaus į išorę

Šaltinis: Thierry Balzacq, Sara Depauw, Sara Léonard, „The political limits of desecuritization: security, arms trade and the EU’s economic targets.“ Kn. Thierry Balzacq (sud.), *Contesting Security: Strategies and Logics*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2015, 109.

Valdymo modelis galėtų būti apibrėžiamas kaip praktinis, instrumentinis, analitinis. Konstruktyvistinis šio modelio pobūdis remiasi grėsmių ir saugumo problemų socialiniu konstravimu. Tuo metu transformacinis modelis siejamas su politiniu ir normatyviniu aspektais. Dekonstruktyvistinis šio modelio pobūdis reiškia socialinių reikšmių pertvarkymą remiantis pastoviu tam tikros istorijos pasakojimu, kuris ir formuoja pasaulį, ir yra to pasaulio dalis.²⁸ Valdymo modelio įgyvendinimą būtų galima sieti su problemos sprendimo mechanizmu problemą tiesiog perkeliant iš saugumo į politinę sritį, o transformacinį modelį – su saugumo logikos atsisakymu apskritai naikinant įsitvirtinusias svarstomos problemos reikšmes. Transformacinio modelio pavyzdys galėtų būti Claudia Aradau išplėtotas normatyvinis desaugumizavimo aspektas, pagrįstas emancipacijos politika, kaip demokratine politika, siekiant panaikinti saugumizavimą ir jo nedemokratinę, išimtinę ir išskirtinę logiką.²⁹ Galima teigti, kad šių modelių atskyrimas yra labiau teorinis bandymas nustatyti desaugumizavimo studijų kategorijas ir kryptis, t.y. atskirti analitinį ir normatyvinį desaugumizavimo aspektus. Vis dėlto verta pažymėti, kad šiame darbe laikomasi pozicijos, jog analitinis ir normatyvinis minėtos teorijos aspektai gali būti derinami. Iš tiesų galima pastebėti, kad nemažai aptartuose modeliuose atskirtų aspektų gali sąveikauti ir veikti kartu. Tai įrodo ir bandymas apibrėžti pagrindines desaugumizavimo įgyvendinimo formas – kai kurios iš jų

²⁸ Ten pat, 107.

²⁹ Claudia Aradau, „Security and the Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation.“ *Journal of International Relations and Development*, 7, 2004, 388-413.

labiau atitinka valdymo modelį, kai kurios – transformacinį, tačiau visos gali būti nagrinėjamos tiek vieno, tiek kito modelio kontekste.

Lene Hansen pateikia keturias desaugumizavimo formas: pokytį per stabilizavimą, pakaitalą, reartikuliaciją ir nutildymą. Pokytis per stabilizavimą yra aiškinamas kaip „lėtas pajudėjimas iš aiškaus saugumo diskurso.“³⁰ Pokytis per stabilizavimą įgyvendinamas tada, kai svarstomos problemos reikšmė iš saugumizuotos į desaugumizuotą keičiama palaipsniui, o tipinis pokyčio per stabilizavimą pavyzdys yra *détente*. Pakaitalo strategija yra laikomas procesas, kurio metu saugumizuotas klausimas yra pakeičiamas kitu.³¹ Tokiu būdu klausimas praranda saugumo klausimo statusą ir grįžta į politinę sritį, o vietoje jo nauju saugumo objektu tampa kitas klausimas. Reartikuliacija suvokiama kaip desaugumizavimo forma, kurios metu klausimas yra pašalinamas iš saugumo srities „aktyviai siūlant politinį grėsmių, pavojų ir nuoskaudų sprendimą“.³² Kitaip tariant, problema reiškiamą naudojantis kitokia nei saugumo kalba – tokiu būdu problemos pobūdis yra keičiamas konstruojant diskurso praktiką, kurioje problema nebėra laikoma saugumo problema. Tuo metu nutildymas reiškia, kad klausimas išnyksta arba nėra užfiksuojamas saugumo diskurse.³³ Ši desaugumizavimo forma gali būti panaudota kaip priemonė ne tik grąžinti problemas į įprastą politinę darbotvarkę, bet ir užkirsti kelią problemų patekimui į saugumo sritį.

Svarbu pažymėti, kad saugumizavimo ir desaugumizavimo įgyvendinimas daugelio saugumizavimo teorijos atstovų yra laikomas politikų pasirinkimo rezultatu. Būtent saugumizuojančių veikėjų vaidmuo yra pripažįstamas vienu svarbiausių saugumizuojant svarstomą klausimą. Vis dėlto galima kelti klausimą, ar bet koks politikų bandymas svarstomą problemą paversti saugumo problema yra sėkmingai įgyvendinamas? Sąlygas sėkmingam kalbos aktui B. Buzan ir kt. vadina lengvinančiomis aplinkybėmis ir išskiria jas į dvi grupes: vidines ir išorines. Vidinės aplinkybės yra lingvistinės-gramatinės ir apima kalbos akto taisyklių – saugumo gramatikos – laikymąsi. Išorinės aplinkybės yra kontekstinės-socialinės ir įtraukia saugumizuojančio veikėjo, kaip autoriteto, poziciją bei tariamų grėsmių bruožus.³⁴ Galima teigti, jog tam, kad saugumizuota problema įgytų auditorijos pripažinimą, reikalingas ne tik saugumizuoto kalbos akto taisyklių priėmimas ir laikymasis, bet ir saugumizuojančio veikėjo įtaka auditorijai bei pristatomų grėsmių susiejimas su tuo, kas paprastai laikoma keliančiu grėsme. Šiame kontekste verta paminėti, kad nors anksčiau minėtose desaugumizavimo formose dažniausiai kalbama apie desaugumizavimą kalbos akto aspektu, t.y. vidinių lengvinančių aplinkybių pagrindu, išorinių aplinkybių panaudojimas taip pat galėtų būti naudingas plėtojant prielaidas desaugumizavimui.

---

³⁰ Lene Hansen, „Reconstructing Desecuritization: The Normative-Political in the Copenhagen School and Directions for How to Apply it.“ *Review of International Studies*, 38 (3), 2012, 539.

³¹ Ten pat, 541.

³² Ten pat, 542.

³³ Ten pat, 544.

³⁴ Buzan, Wæver, de Wilde, 32-33.

Tokiu būdu saugumizuojančio veikėjo autoriteto praradimas arba tariamos grėsmės bruožų vertinimo pasikeitimas galėtų būti laikomi desaugumizavimą lengvinančiomis aplinkybėmis.

Ši atgalinio saugumizavimo proceso logika – desaugumizavimas per saugumizavimo sąlygų susilpnėjimą arba išnykimą – taip pat galėtų būti papildyta įsiterpiančiomis sąlygomis. Tokiomis sąlygomis galėtų būti ne tik minėtas grėsmės požymių vertinimo pasikeitimas, bet ir naujų grėsmių, tampančių saugumo darbotvarkės prioritetu, pristatymas arba saugumizuotos problemos sampratos pasikeitimas per diskurso kaitą ar alternatyvaus diskurso atsiradimą. Saugumizavimas dažniausiai yra suvokiamas kaip „iš viršaus į apačią“ procesas – saugumizuojantys veikėjai per diskursu pagrįstą praktiką pristato saugumo problemą, o auditorija tam pritaria arba ne. Tuo metu visiškai neįvertinta lieka galima auditorijos įtaka diskurso formavimui ir auditorijos galimybės keisti diskursą, arba „iš apačios į viršų“ procesas. Galima kelti klausimą, ar auditorijos abejingumas ar net nepritarimas saugumizavimo proceso tęsimui, negalėtų būti viena iš sąlygų, lengvinančių svarstomos problemos grąžinimą iš saugumo į įprastų politinių procedūrų sritį? Apskritai tarp esminių saugumizavimo proceso elementų vertinant saugumizavimo įgyvendinimą verta prisiminti ne tik jau aptartą saugumizuojančio veikėjo autoriteto svarbą, grėsmės pobūdį, auditorijos atsaką, bet ir nepaprastųjų priemonių panaudojimą saugumizuoto klausimo sprendimui. Desaugumizavimo proceso kontekste nepaprastųjų priemonių panaudojimas galėtų reikšti tariamos grėsmės saugumo objektui panaikinimą ir galimybių grąžinti klausimą į įprastų politinių procedūrų sritį atsiradimą.

Desaugumizavimo proceso analizės galimybėms aptarti taip pat verta prisiminti jau minėtų teorijos atstovų įžvalgas normatyviniu aspektu. R. Floyd teisingo moralinio pagrindo ir ypač S. Guzzini kalbos akto, kaip proceso, prielaidos gali būti pritaikytos nustatant prielaidas desaugumizavimui. Saugumizavimas galėtų prarasti R. Floyd priskirtą teisingą moralinį pagrindą ir atsirastų galimybė desaugumizavimui, jei išnyktų reali egzistencinė grėsmė, jei saugumo objektas prarastų moralinį legitimumą, t.y. nebeprisidėtų prie žmonių gerovės arba jei saugumo atsakas nebeatitiktų grėsmės. Desaugumizavimas taip pat gali būti analizuojamas remiantis jo, kaip proceso, suvokimu: S. Guzzini nurodyti specifinis kultūrinis kontekstas, istorinis vystymasis, struktūriniai bei vidiniai proceso veiksniai ir net atsitiktinumas gali turėti įtakos desaugumizavimo įgyvendinimui.

Kadangi saugumizavimo teorinėje prieigoje nėra bendrai priimto desaugumizavimo proceso apibūdinimo, lieka neaiški galimų desaugumizavimo elementų vieta desaugumizavimo procese ir jų ryšiai – vieni elementai gali būti laikomi desaugumizavimo sąlygomis, kiti – lengvinančiomis aplinkybėmis, taip pat vieno elemento atsiradimas gali lemti kito atsiradimą ar išnykimą ir t.t. Vis dėlto šių skirtingų desaugumizavimo elementų aptarimas sudaro sąlygas analizuoti desaugumizavimą platesniame nei vien tik kalbos akto kontekste. Iš tiesų, pasak M. C.

Williams, saugumo, kaip kalbos akto, nagrinėjimas yra pernelyg ribotas siekiant visiškai suvokti socialinį kontekstą ir kompleksinius komunikacinius bei institucinius saugumizavimo procesus šiuolaikinėje politikoje.³⁵ Heikki Patomäki taip pat teigia, jog, priešingai nei saugumizavimo teorijos pradininkų suformuotas kalbos akto analizės požiūris, saugumizavimo, kaip socialinio proceso, analizės prieiga sudaro sąlygas nagrinėti tokius aspektus kaip lengvinančias aplinkybes, kalbos akto veikėjo autoritetą ir kompleksinę socialinę sritį, kurioje vyksta saugumizavimas.³⁶

Apibendrinant galima teigti, kad tiek priežastys ir sąlygos, tiek priemonės desaugumizavimui įgyvendinti yra neatskiriamos desaugumizavimo proceso ir jo analizės dalys. Jos yra tiesiogiai susijusios su pagrindiniais saugumizavimo teorijos klausimais, kurie yra keliami daugumoje teorinių diskusijų ir empirinių tyrimų – *kodėl ir kaip?* Anksčiau minėtas teiginys, jog energetika jau yra tapusi saugumo problema, lemia, kad šio darbo kontekste taip pat galima klausti, kodėl ir kaip energetika tapo saugumo problema? Dar daugiau, galima kelti klausimą, kodėl ir kaip energetinio saugumo problema gali būti ar yra desaugumizuojama? Atsakant į šiuos klausimus tolesnėje darbo dalyje atliekama Lietuvos energetikos sektoriaus saugumo problemų analizė, kuria siekiama ne tik iširti saugumizavimo ir desaugumizavimo proceso veikimą kalbos akto kontekste, bet ir atsižvelgti į kitų galimų desaugumizavimo elementų įtaką desaugumizavimo procesui. Atliekant tyrimą taip pat siekiama papildyti teorinį desaugumizavimo modelį remiantis minėtų galimų elementų poveikiu desaugumizavimo procesui.

---

³⁵ Williams, *Words, Images, Enemies*, 528.

³⁶ Heikki Patomäki, „Absenting the Absence of Future Dangers and Structural Transformations in Securitization Theory.“ *International relations*, 29(1), 2014, 128.

2. LIETUVOS ENERGETIKOS SEKTORIAUS PROBLEMŲ SAUGUMIZAVIMAS

Ankstesniame skyriuje aptartos pagrindinės saugumizavimo teorinės priegigos pradininkų prielaidos ir vėlesnės teorijos plėtotojų išvalgos bei suformuoti nauji teoriniai modeliai leidžia teigti, kad egzistuoja daugybė būdų suvokti ir tirti saugumizavimą. Vis dėlto galima pastebėti, jog saugumizavimo teorinio modelio pasirinkimas ir pritaikymas konkretaus saugumizavimo atvejo tyrimui priklauso nuo atvejo konteksto ir saugumizavimo pobūdžio. Būtent todėl siekiant iširti Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimo perspektyvą, pirmiausiai būtina aptarti Lietuvos energetikos sektoriaus saugumizavimo procesą. Nors, kaip jau minėta anksčiau, šio darbo tikslas nėra pateikti išsamios Lietuvos energetikos sektoriaus padėties analizės ir grėsmių energetiniam saugumui vertinimo, siekiant atskleisti Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo ypatybes, šiame skyriuje pristatomi pagrindiniai Lietuvos energetikos sektoriaus bruožai ir preliminarios sąlygos saugumizavimo procesui. Tuo metu pagrindinė šio skyriaus dalis skirta Lietuvos energetikos problemų pavertimo saugumo problema analizei.

2.1. Lietuvos energetikos sektoriaus padėtis

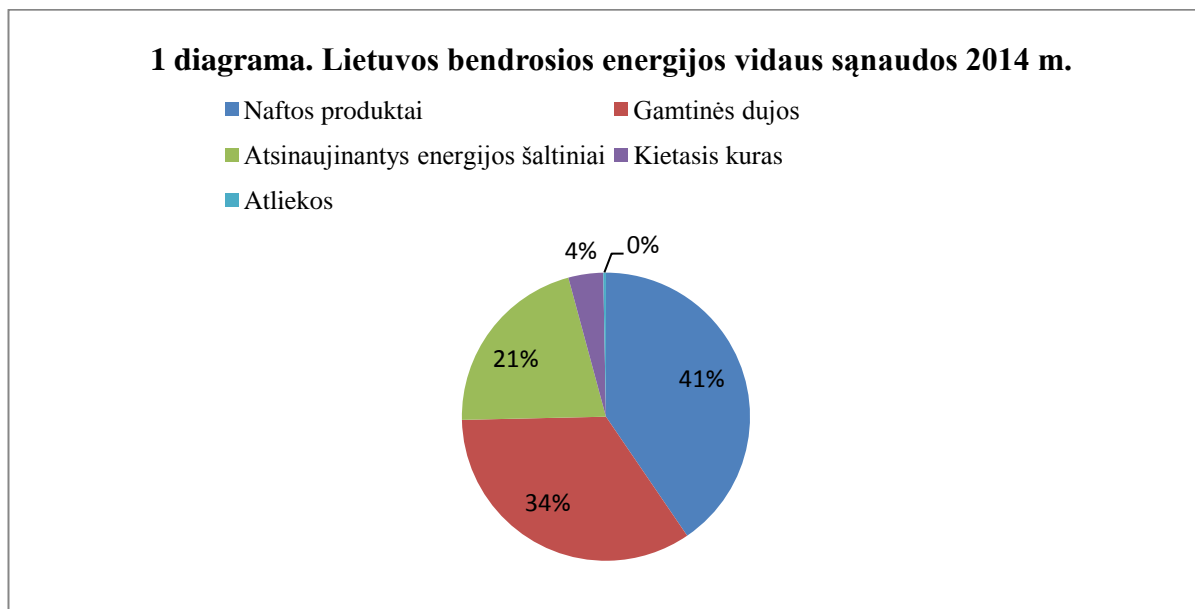
Nors Lietuvos energetikos sektoriaus padėtis, kaip problema, ypatingo dėmesio sulaukė tik pastaruju dešimtmečiu, galima pastebėti, kad su įvairiais iššūkiais energetikos sektoriuje Lietuva susidūrė jau nuo nepriklausomybės atkūrimo. Būtent todėl šiame poskyryje pristatant Lietuvos energetikos sektoriaus situaciją atkreipiamas dėmesys į energetikos sektoriaus rodiklių kaitą nuo 1990 m. ar vėlesniu laikotarpiu. Pagrindiniai Lietuvos energetikos sektoriaus bruožai aptariami remiantis keletu svarbiausių energetikos ir energetinio saugumo rodiklių: bendrosiomis vidaus sąnaudomis, energetine priklausomybe ir energetiniu intensyvumu.

Bendrosios vidaus sąnaudos apskaičiuojamos sudėjus šalies pirminės energijos gamybos, regeneruotųjų produktų, importo, atsargų pasikeitimų kiekius ir atėmus jūrinio bunkeravimo bei eksporto kiekius. Remiantis naujausiais Eurostat duomenimis, 2014 m. Lietuvos energijos balanse bendrosios energijos vidaus sąnaudos siekė 6694,6 tūkst. tonų naftos ekvivalento (tne), iš jų naftos produktai sudarė 2443,8 tūkst. tne, gamtinės dujos – 2064,5 tūkst. tne, atsinaujinantys energijos ištekliai –1277 tūkst. tne, kietasis kuras – 235,8 tūkst. tne, o atliekos – 18,1 tūkst. tne.³⁷ Galima pastebėti, kad didžiąją energijos išteklių dalį bendrosiose energijos vidaus sąnaudose sudaro nafta ir gamtinės dujos (žr. 1 diagramą), kurie tiekimo saugumo ir poveikio aplinkai atžvilgiais yra laikomi

---

³⁷ Eurostat, „Gross inland energy consumption by fuel type: 2014.“
<<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdcc320&language=en>>
[Žiūrėta 2016 04 06].

vienais iš daugiausia grėsmių keliančių energijos išteklių. Šių išteklių išgavimas ir transportavimas yra susijęs su nelaimingų atsitikimų, nepatikimo tiekimo ir aplinkos taršos rizika. Iškastinio kuro deginimas taip pat didina šiltnamio dujų, kurios prisideda prie klimato atšilimo, išskyrimą. Be to, Lietuva yra stipriai priklausoma nuo naftos ir gamtinių dujų importo ir susiduria ne tik su tiekimo saugumo, bet ir priklausomybės nuo užsienio tiekėjų problemomis.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Eurostat duomenimis.

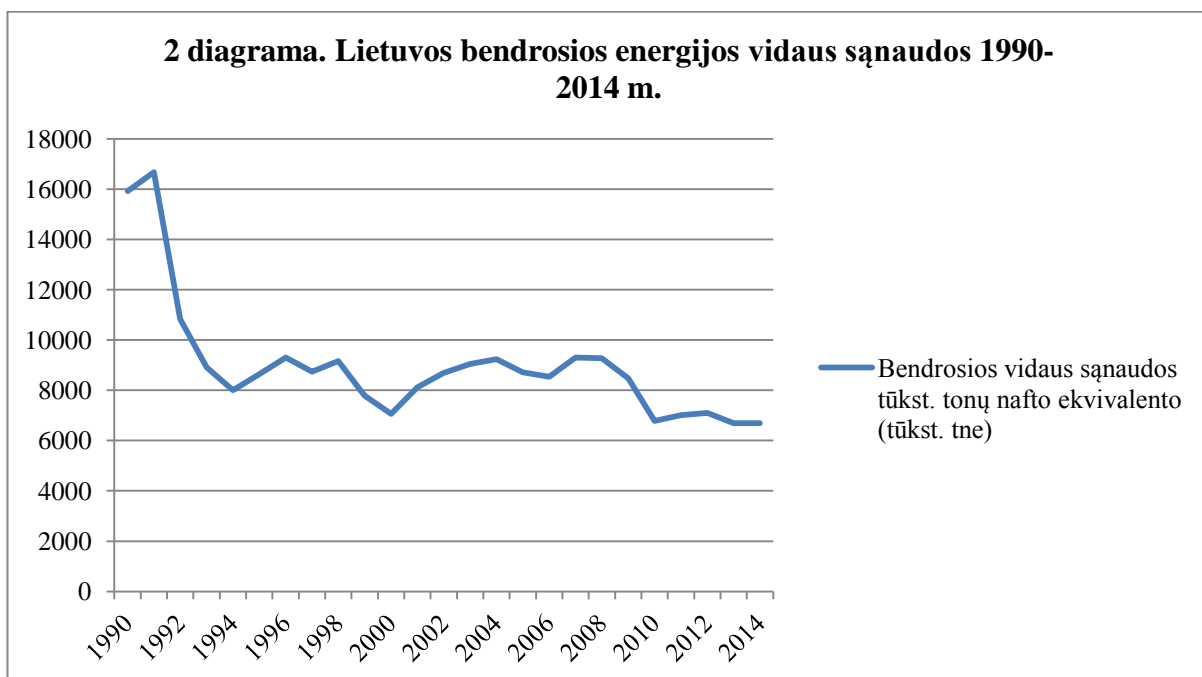
Tuo metu vertinant Lietuvos bendrųjų energijos vidaus sąnaudų kaitą nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. iki 2013 m., galima pastebėti bendrųjų vidaus sąnaudų mažėjimą pastaraisiais metais (žr. 2 diagramą). Bendrosios vidaus sąnaudos beveik kiekvienais metais svyruodavo tarp 8000 ir 10 000 tūkst. tne, išskyrus 1999 m. ir 2000 m., kai bendrosios vidaus sąnaudos neviršijo 8000 tūkst. tne ir laikotarpį nuo 2010 m., kai bendrosios vidaus sąnaudos svyruoja tarp 6000 ir 7000 tūkst. tne.³⁸ Verta pastebėti, jog bendrųjų vidaus sąnaudų sumažėjimą iš dalies lėmė Ignalinos atominės elektrinės uždarymas ir atominės energijos gamybos nutraukimas Lietuvoje. Nors tuo pačiu metu padidėjo kitų energijos šaltinių naudojimas ir jų dalis energijos šaltinių balanse, to neužteko kompensuoti atominės energijos dalies.

Nutraukus Ignalinos atominės elektrinės veiklą iškilo ne tik elektros energijos gamybos, bet ir dar didesnės priklausomybės nuo energijos išteklių importo problema. Energetikos sektoriaus analizei taikomas energetinės priklausomybės rodiklis rodo mastą, kuriuo valstybės ekonomika priklauso nuo importo siekiant patenkinti valstybės energijos poreikius. Šis rodiklis yra apskaičiuojamas grynąjį importą padalinus iš bendrųjų vidaus sąnaudų ir jūrinio bunkeravimo

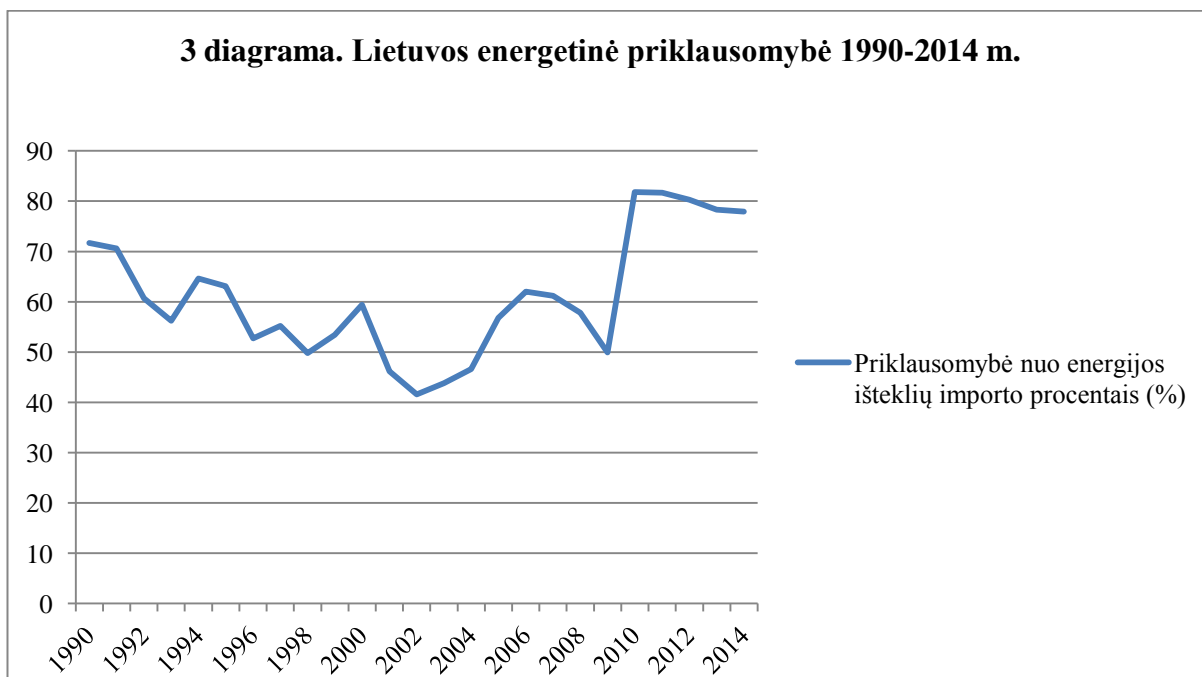
³⁸ Eurostat, „Gross inland energy consumption by fuel type: Lithuania.“

<<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdcc320&language=en>> [Žiūrėta 2016 04 06].

sumos. Remiantis šio rodiklio duomenimis laikotarpiu nuo 1990 m. iki 2014 m., galima teigti, kad Lietuva yra žymiai priklausoma nuo energijos išteklių importo: mažesnė nei 50% priklausomybė užfiksuota tik 1998 m., 2001-2004 m. ir 2009 m., o didžiausias priklausomybės mastas fiksuojamas nuo 2010 m., kai priklausomybė viršijo 80%. Tiesa, po 2010 m. pastebimas palaipsnis priklausomybės mažėjimas, tačiau net ir 2014 m. ji siekė beveik 78% (žr. 3 diagramą).³⁹

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Eurostat duomenimis.

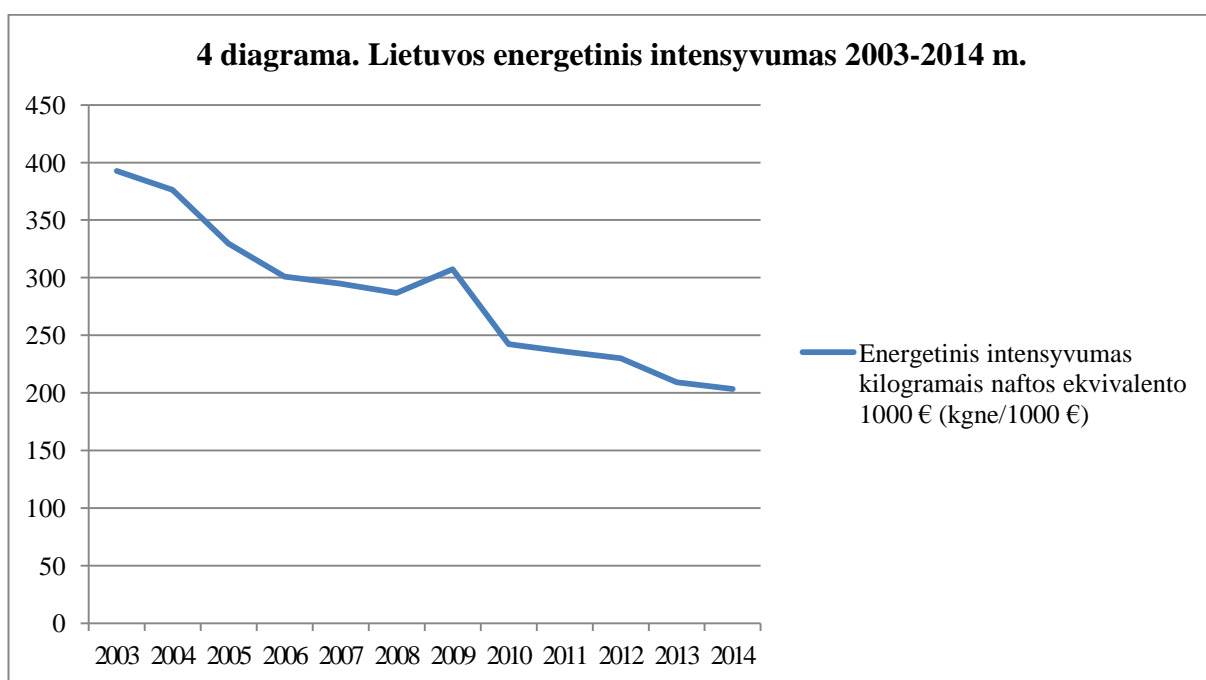

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Eurostat duomenimis.

³⁹ Eurostat, „Energy dependence.“

<<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdcc310&language=en>> [Žiūrėta 2016 04 07].

Tuo metu energetinio intensyvumo rodiklis rodo valstybės ekonomikos energijos suvartojimą ir jos bendrą efektyvumą. Šis rodiklis žymi santykį tarp metinių bendrųjų energijos vidaus sąnaudų ir bendrojo vidaus produkto (BVP) ir yra apskaičiuojamas bendrąsias vidaus sąnaudas (kilogramais naftos ekvivalento – kgtne) padalijus iš BVP (tūkstančiais eurų – 1000€). Mažesnis energetinis intensyvumas reiškia mažesnes energijos sąnaudas ir didesnę ekonomikos efektyvumą. Vertinant 2003-2014 m. laikotarpio duomenis pastebimas laipsniškas Lietuvos energetinio intensyvumo mažėjimas: nuo 393 kgtne/1000€ laikotarpio pradžioje iki 203 kgtne/1000€ laikotarpio pabaigoje.⁴⁰ Vis dėlto, lyginant Lietuvos energetinio intensyvumo rodiklį su kitų Europos Sąjungos (ES) valstybių narių rodikliais, pastebima, kad Lietuvos energetinio intensyvumo rodiklis yra aukštesnis už daugelio ES valstybių narių rodiklius ir žymiai viršija ES vidurkį.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Eurostat duomenimis.

Aptarus pagrindinius Lietuvos energetikos sektoriaus bruožus, galima teigti, kad šiuo metu didžiąją energijos išteklių dalį energijos balanse sudaro aplinkos apsaugos ir tiekimo saugumo atžvilgiu vieni iš nepatikimiausių energijos išteklių – nafta ir gamtinės dujos. Tuo pačiu metu Lietuva yra stipriai priklausoma nuo energijos išteklių importo, o jos energetinio intensyvumo rodiklis, susijęs su ekonomikos efektyvumu, nors palaipsniui mažėja, vis dar yra pakankamai aukštas lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis. Tokią energetikos sektoriaus padėtį galima laikyti problemine, tačiau to nepakanka, kad ji taptų saugumo problema. Saugumizavimo

⁴⁰ Eurostat, „Energy intensity of the economy.“

<<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec360&plugin=1>> [Žiūrėta 2016 04 07].

įgyvendinimui įtakos gali turėti sąlygos, susijusios su saugumizavimo atvejo kontekstu ir aplinkybėmis. Šios sąlygos, arba prielaidos saugumizavimui, aptariamoms kitame poskyryje.

2.2. Prielaidos saugumizavimui

Galima priminti, jog saugumizavimo teorinėje prieigoje laikomasi nuostatos, kad svarstomo klausimo pavertimui saugumo problema nebūtina, kad egzistuoūtų reali grėsmė – užtenka, kad svarstoma problema būtų pristatyta grėsme. Vis dėlto saugumizavimo teorinės prieigos plėtotojai teigia, kad realios grėsmės egzistavimas gali palengvinti saugumizavimą arba moraliniu pagrindu būti net būtina saugumizavimo sąlyga. Tuo pačiu verta atkreipti dėmesį ir į tokias saugumizavimo situacijai palankias aplinkybes kaip geopolitinis kontekstas ir atsiradusios galimybės keisti energetikos sektoriaus probleminę situaciją. Šiame poskyryje aptariamoms pagrindinės Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo prielaidos, remiantis politinio ir geopolitinio konteksto analize.

Visų pirma, jau minėtos energetikos sektoriaus problemos sudaro sąlygas jei ne grėsmės energetikos sektoriui, tai bent jau energetikos sektoriaus pažeidžiamumo atsiradimui. Ypatingą reikšmę energetikos klausimai įgijo 2004 m. uždarius pirmąjį, o 2009 m. ir antrąjį Ignalinos atominės elektrinės blokus. Nutraukus elektros energijos gamybą atominėje elektrinėje Lietuva, be naftos ir gamtinių dujų, pradėjo importuoti ir elektros energiją. Remiantis jau minėto energetinės priklausomybės rodiklio duomenimis, pastebėtas energetinės priklausomybės padidėjimas nuo 2010 m. siejamas būtent su išaugusiu elektros energijos importu. Verta paminėti, kad visas reikalingas gamtinių dujų kiekis ir didžioji dalis elektros energijos buvo importuojama iš vienos valstybės – Rusijos, o gamtinių dujų importo atveju buvo susidariusi ir priklausomybės nuo vieno tiekėjo – Rusijos bendrovės „Gazprom“ situacija.⁴¹ Priklausomybė nuo vieno energijos išteklių tiekėjo gali būti vertinama kaip pažeidžiamumas dėl to, kad tokiu atveju nėra tiekimo alternatyvų ir tiekėjas gali diktuoti energijos išteklių tiekimo sąlygas, tarp jų ir ekonominiu aspektu ypač svarbią sąlygą – kainą. Tuo metu vienas iš svarbiausių energetinio saugumo aspektų – tiekimo saugumas – taip pat užima svarbią vietą vertinant gamtinių dujų importą. Gamtinių dujų tiekimas daugiausia remiasi gamtinių dujų transportavimu dujotiekiais, todėl krizinės situacijos atveju gamtinių dujų tiekėjas ir transportavimo maršrutai negali būti greitai pakeičiami. Tai gamtinių dujų sektorių apskritai daro ypač pažeidžiamą tiekimo sutrikimų, o priklausomybės nuo vieno tiekėjo atveju tai gali tapti ne tik pažeidžiamumo, bet ir realios grėsmės energetikos sistemai problema.

Gamtinių dujų tiekimo atveju Rusija jau yra sukūrusi nepatikimo tiekėjo precedentą tarptautiniu mastu: nesutarimai su Ukraina keletą kartų – svarbiausiais iš jų laikomi 2006 m., 2009

---

⁴¹ Energetikos ministerija, „Gamtinių dujų importas ir vartojimas Lietuvoje.“ <<https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/gamtines-dujos/gamtiniu-duju-importas-ir-vartojimas-lietuvoje>> [Žiūrėta 2016 04 07].

m. ir 2014 m. atvejai – privedė prie dujų tiekimo nutraukimo ne tik Ukrainai, bet ir daugeliui Europos valstybių, kurioms dujos iš Rusijos yra tiekiamos per Ukrainą.⁴² Nors Rusija pabrėžia tik ekonominį tiekimo nutraukimo aspektą – sutarties sąlygų nesilaikymą ir skolas, galima teigti, kad gamtinių dujų tiekimo nutraukimo Ukrainai priežastys gali būti ir politinės. Spaudimas Ukrainai manipuliuojant energijos išteklių tiekimu gali būti naudojamas dėl keleto priežasčių: viena vertus, siekiant susilpninti Ukrainą ir išlaikyti jos priklausomybę nuo Rusijos, kita vertus – siekiant parodyti kitoms valstybėms ir Europos Sąjungai, kad Ukraina nėra patikima energijos išteklių tranzito šalis. Taip pat galima teigti, kad įtakos Ukrainai ir kitoms buvusioms Sovietų Sąjungos respublikoms išlaikymas yra vienas iš pagrindinių Rusijos užsienio politikos tikslų. Būtent dėl to Rusijai yra visiškai nepriimtini tokie Ukrainos interesai kaip atsiskyrimas nuo Rusijos įtakos zonos ir narystė ES ar NATO. Paskutinis 2014 m. tiekimo nutraukimo atvejis neabejotinai gali būti siejamas su proeuropietiška revoliucija Ukrainoje, Rusijos įvykdyta Ukrainai priklausiusio Krymo aneksija ir užsimezgečiu konfliktu Ukrainos rytuose tarp vyriausybės pajėgų ir prorusiškų sukilėlių.⁴³

Tuo metu Lietuva taip pat yra susidūrusi su energijos išteklių tiekimo iš Rusijos problemomis. 2006 m. nutrauktas naftos tiekimas naftotiekiu „Družba“ buvo motyvuojamas techniniu gedimu, o remonto galimybės vėliau buvo atmestos dėl atsakomybės už gedimo pašalinimą priskyrimo Baltarusijai ir didelių remonto išlaidų.⁴⁴ Vis dėlto galima pastebėti, kad naftos tiekimas buvo nutrauktas tuo metu, kai naftą iš Rusijos gaunanti naftos perdirbimo įmonė „Mažeikių nafta“ buvo parduota lenkų koncernui „PKN Orlen“, o interesų įsigyti įmonę galėjo turėti ir rusų kompanijos.⁴⁵ Šiame kontekste taip pat verta paminėti, kad Rusijos ir Lietuvos santykiams energetikos srityje įtakos turi ir Lietuvoje nusistovėjęs Rusijos, kaip priešiškos valstybės, suvokimo diskursas. Istoriskai susiklostę įtempti šių valstybių santykiai ir praeities patirtis bei nuoskaudos sudaro sąlygas Rusiją vertinti kaip grėsmės saugumui šaltinį. Remiantis konstruktyvizmo perspektyva, kaip teigia Nortautas Statkus ir Kęstutis Paulauskas, Lietuva Rusiją laiko „grėsmingu *Kitu*“ (kursyvas originale – L.Z.), tačiau nuolatinis Rusijos kaip grėsmės pristatymas neleidžia pragmatiškai spręsti paprastų ir aktualių klausimų, tarp jų ir energetinės

---

⁴² Paul Kirby, „Russia's gas fight with Ukraine.“ 2014 10 31. <<http://www.bbc.com/news/world-europe-29521564>> [Žiūrėta 2016 04 08].

⁴³ Neil MacFarquhar, „Gazprom Cuts Russia's Natural Gas Supply to Ukraine.“ 2014 06 16. <http://www.nytimes.com/2014/06/17/world/europe/russia-gazprom-increases-pressure-on-ukraine-in-gas-dispute.html?_r=0> [Žiūrėta 2016 04 08].

⁴⁴ BNS, „Družbos“ remontą žadėjusi Maskva vamzdyną „atidavė“ Baltarusijai.“ 2011 01 25. <<http://www.veidas.lt/druzbos-remonta-zadejusi-maskva-vamzdyna-atidave-baltarusijai>> [Žiūrėta 2016 04 08].

⁴⁵ ELTA, „V. Alekperovas: „Lukoil“ nori iš „Jukos“ pirkti „Mažeikių naftos akcijas.“ 2005 03 29. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/valekperovas-lukoil-nori-is-jukos-pirkti-mazeikiu-naftos-akcijas.d?id=6352420>> [Žiūrėta 2016 04 08].

priklausomybės problemos.⁴⁶ Verta atkreipti dėmesį, kad autoriai, priešingai nei teigiama šiame darbe, neigiamai vertina Rusijos „sekuritizavimą“⁴⁷ ir teigia, jog Lietuvos antirusiška politika „niekada nedavė didelių politinių dividendų“.⁴⁸ Vėliau aptariant Lietuvos galimybes saugumizuoti energetikos sektoriaus problemas ir įvertinus kito svarbaus veikėjo – Europos Sąjungos – indėlį į Lietuvos energetikos problemų saugumizavimą, tampa aišku, kad Rusijos grėsmės diskursas gali būti vertinamas kaip viena iš sėkmingo saugumizavimo proceso prielaidų.

Apibendrinant Rusijos, kaip nepatikimo tiekėjo ir grėsmės šaltinio, suvokimą, galima pasiremti Nikolay Kaveshnikov, kuris, tiesa, vertindamas Rusijos ir ES nesutarimus energetikos srityje, teigia, kad Rusija manomai „spekuliuoja konkurencija tarp ES valstybių ir naudoja energijos išteklius kaip politinį šantažą ar netgi, kaip teigia Baran, vykdo „skaldyk ir valdyk politiką.“⁴⁹ Kitaip tariant, Rusija energijos išteklius ir savo, kaip tiekėjos, padėtį kitų valstybių atžvilgiu naudoja kaip priemonę įgyvendinti politinius tikslus. Būtent todėl Rusijos įtaka, sustiprinta stiprios eksporto valstybės vaidmens,⁵⁰ energijos išteklių tiekime lemia energijos išteklius importuojančių valstybių energetinio saugumo pažeidžiamumą.

Tuo metu kitas svarbus veikėjas, turintis galimybių daryti įtaką Lietuvos energetinio saugumo situacijai, yra Europos Sąjunga. Lietuvos įstojimas į ES 2004 m. sudarė sąlygas ne tik priimti ES normas ir taisykles, bet ir jomis pasiremti formuojant savo politikos prioritetus. Galima teigti, kad integracijos į ES ir jos plėtojama bendrą energetikos politiką aspektas tapo pagrindiniu Lietuvos energetikos politikos tikslu ir padėjo apibrėžti Lietuvos interesų energetikos politikos srityje įgyvendinimo kontekstą. Narystė ES sudarė sąlygas pristatyti valstybės problemas, tarp jų ir saugumo problemas, tarptautinėje arenoje ir gavus palaikymą imtis priemonių problemoms spręsti. Tokiu būdu ES lygiu Lietuvos, kartu su kitomis Baltijos valstybėmis, energetinio saugumo problema buvo pristatyta kaip saugumo problema, reikalaujanti nepaprastųjų priemonių panaudojimo. Kitaip tariant, galima teigti, kad Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo procesas vyko ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu lygiu.

Pats Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimosi procesas neabejotinai buvo paspartintas Baltijos valstybių įstojimo į Sąjungą motyvo. Probleminė Baltijos valstybių

---

⁴⁶ Nortautas Statkus, Kęstutis Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo Akademija, 2008, 61-62.

⁴⁷ Autoriai, vartodami „Rusijos sekuritizavimo“ ir „Rusijos politikos sekuritizavimo“ terminus, tikriausiai turi galvoje Rusijos sugrėsminimą ir Rusijos grėsmės diskurso naudojimą Lietuvos problemų saugumizavimui.

⁴⁸ Statkus, Paulauskas, 62.

⁴⁹ Nikolay Kaveshnikov, „*The Issue of Energy Security in Relations Between Russia and the European Union.*“ *European Security*, 19 (4), 2010, 594.

⁵⁰ Jau daugelį metų Rusija patenka tarp didžiausių pagrindinių energijos išteklių gamintojų ir eksportuotojų pasaulio mastu. Remiantis Tarptautinės energetikos agentūros naujausiais 2013 m. ir 2014 m. duomenimis, pagal gamybos ir eksporto apimtį Rusija yra didžiausia gamtinių dujų eksportuotoja ir antra didžiausia gamtinių dujų gamintoja pasaulyje. Rusija taip pat užima antrą vietą tarp didžiausių žaliavinės naftos gamintojų ir eksportuotojų ir yra trečia tarp anglies eksportuotojų bei šešta tarp anglies gamintojų. *International Energy Agency*, „*Key World Energy Statistics 2015.*“ OECD/IEA, 2015. P. 11, 13, 15.

energetinė padėtis privertė ES įvertinti šių valstybių integracijos į Europos energetinę sistemą svarbą. Vienas iš pagrindinių ES lygmens energetikos politiką apibrėžiančių dokumentų, išleistas 2006 m., ne tik įtvirtino esminius ES energetikos politikos tikslus – tiekimo saugumą, konkurencingumą ir aplinkos apsaugą, bet ir vienos iš prioritetinių sričių, vidaus rinkos sukūrimo, kontekste pabrėžė Baltijos valstybių energetinio saugumo problemą ir įvardijo jas „energetine sala“, atskirta nuo energijos jungčių su kitomis ES valstybėmis.⁵¹ Tuo metu aktyvus Baltijos valstybių vaidmuo ES energetikos politikos srityje taip pat gali būti laikomas vienu iš veiksnių, prisidėjusių prie energetikos pavertimo saugumo objektu proceso. Galima paminėti vieną iš ryškiausių Baltijos valstybių bandymų atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį į energetinio saugumo regione klausimą: Vokietijos ir Rusijos susitarimo dėl dujotiekio „Nord Stream“ Baltijos jūros dugnu tiesimo, apeinant Baltijos valstybes, kontekste Baltijos valstybės išvelgė grėsmę saugumui. Nors daugelis Baltijos regiono valstybių kėlė klausimus dėl projekto poveikio aplinkai, Baltijos valstybės ir Lenkija projektą interpretavo kaip „politiškai motyvuotą strategiją, kuri padidins Rusijos įtaką joms [Baltijos valstybėms – L.Z.] ir sukels grėsmę jų energetiniam saugumui.“⁵² Tuo metu Baltijos valstybėms net pavyko inicijuoti ES Parlamento rezoliuciją dėl minėto dujotiekio poveikio aplinkai ir atsakomybės už projekto saugumą.⁵³ Ši rezoliucija, nors ir neturėjo įtakos projekto įgyvendinimui, parodė, jog ES pripažįsta Baltijos valstybių akcentuojamas problemas energetikos srityje.

Apskritai vertinant Europos Sąjungos įtaką Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimui, galima teigti, kad ES sudarė galimybes Lietuvai inicijuoti ar prisidėti prie energetikos klausimų ES lygiu svarstymo, iškelti problemas ir gauti ES paramą jų sprendimui. Tokiu būdu du pagrindiniai politinio ir geopolitinio Lietuvos energetikos sektoriaus problemų konteksto veikėjai – Rusija, kaip grėsmės šaltinis, iš vienos pusės, ir ES, kaip grėsmės pristatymo ir pripažinimo bei nepaprastųjų priemonių įgyvendinimo platforma, iš kitos pusės – sudarė prielaidas energetikos problemas paversti saugumo problema. Vis dėlto, tai apibūdina tik dalį saugumizavimo sąlygų ir visiškai nieko nepasako apie proceso eigą ar pobūdį. Būtent dėl to kitame poskyryje analizuojama, kaip buvo suformuota Lietuvos energetinio saugumo problema ir kokią įtaką šios problemos sprendimas gali turėti energetikos sektoriaus problemų statusui Lietuvos saugumo darbotvarkėje.

---

⁵¹ Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy. COM (2006) 105 final, 2006 03 08. <http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_105_en.pdf> [Žiūrėta 2016 04 09].

⁵² Bendik Solum Whist, „Nord Stream: Not Just a Pipeline. An analysis of the political debates in the Baltic Sea region regarding the planned gas pipeline from Russia to Germany.“ Fridtjof Nansen Institute, 2008. P. 1-2.

⁵³ European Parliament resolution of 8 July 2008 on the environmental impact of the planned gas pipeline in the Baltic Sea to link up Russia and Germany (Petitions 0614/2007 and 0952/2007) (2007/2118(INI)). <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0336+0+DOC+XML+V0//EN>> [Žiūrėta 2016 04 09].

2.3. Saugumizavimas: nuo grėsmės pristatymo iki proceso įgyvendinimo rezultatu

Desaugumizavimas yra saugumizavimo teorinės prieigos aspektas ir todėl neatskiriamas nuo saugumizavimo: saugumizuojančiu veiksniu – kalbos aktu įvykdytas saugumizavimas yra pagrindas desaugumizavimui. Būtent todėl, nors Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo atvejis nėra pagrindinis šio darbo objektas, tačiau jo analizė yra būtina siekiant nustatyti desaugumizavimo sąlygas ir perspektyvas. Šiame poskyryje atliekama saugumizavimo proceso analizė remiasi pagrindiniais saugumizavimo proceso suvokimo ir aiškinimo elementais: pristatoma saugumizuojančio veiksmo, auditorijos vaidmens bei nepaprastųjų priemonių panaudojimo schema. Svarbu paminėti, jog atliekant analizę atkreipiamas dėmesys ir į įsiterpiančias sąlygas bei papildomas aplinkybes, kurios galėjo turėti įtakos saugumizavimo proceso sėkmingam įgyvendinimui, tačiau pats saugumizavimo procesas apžvelgiamas remiantis charakteringiausiais šio atvejo požymiais. Tokiu būdu siekiama nustatyti pagrindinius Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo bruožus ir saugumizavimo proceso pobūdį, kuriais remiantis kitoje darbo dalyje tiriamos Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimo proceso prielaidos ir galimybės.

Nustatyti tikslią saugumizavimo proceso pradžią – pirmąją saugumizuojančio veiksmo, išreikšto kalbos aktu, apraišką – tikriausiai neįmanoma, tačiau galima laikyti prielaidos, kad saugumizuojantis veiksmas tikrai yra įvykęs, kai jis yra įtvirtinamas oficialiuose valstybės dokumentuose. Tokiu būdu yra nustatomi ir saugumizuojantys veikėjai: tai – pagrindinės su energetikos politikos formavimu susijusios institucijos ir jų atstovai, tarp jų Seimas, Energetikos ministerija, Vyriausybė ir Prezidentas.

Aptariant saugumizuojančio veiksmo įtvirtinimą oficialiuose valstybės dokumentuose, galima paminėti, kad svarbiausias Lietuvos saugumo srities dokumentas yra Nacionalinio saugumo strategija, o energetikos srities – Nacionalinė energetikos strategija. Nacionalinio saugumo strategija, praėjus dešimtmečiui nuo jos priėmimo 2002 m., buvo atnaujinta 2012 m. Remiantis prielaida, kad viena iš saugumizavimo sąlygų laikoma pasikeitusi Lietuvos energetikos sektoriaus padėtis nutraukus elektros gamybą Ignalinos atominėje elektrinėje nuo 2010 m., aktuali tampa būtent 2012 m. strategija. Strategijoje tarp pirmaeilį nacionalinio saugumo interesų⁵⁴ minimas

---

⁵⁴ Nacionalinio saugumo strategijoje pirmaeiliais nacionalinio saugumo interesais laikomi interesai, kurių neginant laikui bėgant būtų pažeidžiami gyvybiniai Lietuvos Respublikos interesai. Tuo metu gynybiniais nacionalinio saugumo interesais įvardijami interesai, kuriems apsaugoti naudojamos visos teisėtos priemonės ir kuriuos pažeidus kiltų rimta grėsmė Lietuvos valstybės ir visuomenės egzistavimui. Tokie interesai yra: 1) suverenitetas, teritorijos vientisumas, demokratinė konstitucinė santvarka; 2) pilietinė visuomenė, pagarba žmogaus ir piliečio teisėms bei laisvėms ir jų apsauga; 3) taika ir gerovė valstybėje.

ekonominio ir energetinio saugumo interesas.⁵⁵ Tuo metu aptariant išorės rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes nacionaliniam saugumui dokumente pirmiausia įvardijama ekonominė ir energetinė priklausomybė, kuri yra aiškinama kaip „kitų valstybių ūkio subjektų dominavimas nacionaliniam saugumui strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose (energetikos, transporto, finansų ir kredito), energetikos sektoriaus izoliacija nuo ES energetinių tinklų ir sistemų, apsirūpinimo gamtinėmis dujomis priklausomybė nuo vienintelio išorės tiekėjo ir išlikęs elektros energijos sistemos integruotumas į posovietinę erdvę“.⁵⁶ Galima pastebėti, kad strategijoje energetinis saugumas yra minimas kartu su ekonominiu saugumu, o tai reiškia, kad energetikos ir ekonomikos sektoriai yra laikomi glaudžiai susijusiais ar net priklausomais vienas nuo kito. Iš tiesų, jau anksčiau aptarti pagrindiniai energetikos sektoriaus analizės kriterijai kaip priklausomybė nuo importo ir energetinis intensyvumas rodo, kad energetikos sektoriaus problemos tiesiogiai veikia ekonomiką ir jos efektyvumą. Taip pat galima atkreipti dėmesį, kad strategijoje yra įvardijamos iki šiol neminėtos grėsmės energetiniam saugumui: priklausymas postsovietinei elektros energijos sistemai (IPS/UPS sistemai – L.Z.) ir nesaugus branduolinės energetikos kaimyninėse šalyse plėtojimas. Būtent antruoju rizikos veiksniu, pavojumi arba grėsme nacionaliniam saugumui strategijoje įvardijamas „branduolinės energetikos plėtojimas regione, nesilaikant tarptautinių branduolinės energetikos saugos standartų projektuojant, statant ir eksploatuojant branduolinės energetikos objektus ir neatlikus išsamaus poveikio aplinkai vertinimo“.⁵⁷ Apibendrinant galima pastebėti, kad Nacionalinio saugumo strategijoje Lietuvos energetikos sektoriaus problemos kitų sektorių atžvilgiu yra prioritetizuojamos, t.y. yra pristatomos kaip grėsmės ne tik energetikos sektoriui ir energetinio saugumo situacijai, bet tampa svarbiausiomis grėsmėmis ir nacionaliniam saugumui.

Tuo metu remiantis Energetikos įstatymu, Lietuvoje ne rečiau kaip kas penkerius metus yra peržiūrima Energetikos strategija. Šiuo metu galiojanti jos versija, kaip ir Nacionalinio saugumo strategija, buvo priimta 2012 m. Paskutinė Nacionalinė energetikos strategija visų pirma yra ypatinga tuo, jog buvo pavadinta kitaip nei ankstesnės strategijos – Nacionaline energetinės nepriklausomybės strategija.⁵⁸ Pokytį strategijos pavadinime būtų galima vertinti kaip vieną iš saugumizuojančio veiksmo, išreikšto kalbos aktu, pavyzdžių. Energetinės nepriklausomybės sąvokos atsiradimas svarbiausiame valstybės energetikos politikos dokumente rodo politikos pasikeitimą ir kryptį, kuria ketinama formuoti energetikos politikos tikslus. Energetinės nepriklausomybės, kaip esminio energetikos politikos tikslo, akcentavimas patvirtina energetikos

---

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo. Vilnius, 2012 m. birželio 26 d., Nr. XI-2131. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=428981> [Žiūrėta 2016 04 16].

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ Ankstesnės strategijos buvo išleistos 1994 m., 1999 m., 2002 m. ir 2007 m. pavadinimu „Nacionalinė energetikos strategija“.

sektoriaus problemų svarbą ir galimą energetinės priklausomybės, kaip grėsmės, statusą. Šiame kontekste galima paminėti, kaip pastebi Dovilė Jakniūnaitė, kad pirmą kartą priklausomybės nuo energijos išteklių tiekimo iš Rusijos grėsmė įvardijama 2007 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje.⁵⁹ Taip pat galima atkreipti dėmesį, kad 2012 m. Seimo nutarime dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo, Seimas tvirtina strategiją „atsižvelgdamas į tai, kad energetinė nepriklausomybė ir energetinis saugumas yra sudedamoji nacionalinio saugumo dalis“.⁶⁰ Kitaip tariant, energetikos sektoriaus problemų sąsajos su nacionaliniu saugumu, minėtos Nacionalinio saugumo strategijoje, patvirtinamos ir Nacionalinėje energetikos strategijoje ir šiuo atveju tiesiogiai įvardijamos nacionalinio saugumo dalimi.

Strategijoje teigiama, kad Lietuva „kaip ir dauguma kitų Europos valstybių“ susiduria su iššūkiais trijose srityse: energijos tiekimo saugumo, energetikos sektoriaus konkurencingumo ir energetikos sektoriaus darnios plėtros.⁶¹ Galima pastebėti, kad strategijoje įvardijami pagrindiniai energetikos srities iššūkiai yra ne tik siejami su padėtimi Europos valstybėse, bet ir yra identiški bendros Europos Sąjungos energetikos politikos principams.⁶² Kaip jau minėta aptariant galimas saugumizavimo prielaidas, tokiu būdu Lietuva pasinaudoja Europos Sąjunga kaip platforma įgyvendinti savo energetikos politikos tikslus. Strategijoje įvardyti energetikos projektai, kuriais būtų siekiama pagrindinio tikslo – energetinės nepriklausomybės iki 2020 m. užtikrinimo, yra didelė dalimi remiami, tiek politiškai, tiek finansiškai, Europos Sąjungos. Pagrindiniai projektai elektros energijos sektoriuje, siejami su integracija į Europos elektros energijos sistemas, apima: Lietuvos-Lenkijos elektros jungties LitPol Link ir Lietuvos-Švedijos elektros jungties NordBalt nutiesimą, regioninės Baltijos valstybių elektros rinkos sukūrimą ir integravimą į Šiaurės šalių ir kontinentinės Europos elektros rinkas, Baltijos valstybių elektros energijos sistemų susijungimą su ENTSO-E kontinentinės Europos elektros tinklais. Elektros energijos sektoriuje taip pat numatoma regioninės Visagino atominės elektrinės statyba (VAE), elektros energijos dalies, pagamintos iš atsinaujinančių energijos šaltinių, didinimas, ir trečiojo ES energetikos paketo įgyvendinimas. Gamtinių dujų sektoriuje svarbiausiais projektais laikomi suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalas Klaipėdoje, gamtinių dujų saugykla ir Lietuvos-Lenkijos dujų jungtis. Apskritai ilguoju

---

⁵⁹ Dovilė Jakniūnaitė, „Santykiai su Rusija: dešimt nestabilaus stabilumo metų.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 108.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo.“ Vilnius, 2012 m. birželio 26 d., Nr. XI-2133.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429490&p_query=&p_tr2=2> [Žiūrėta 2016 04 16].

⁶¹ Ten pat.

⁶² Pirmą kartą pagrindiniai Europos Sąjungos energetikos politikos prioritetai – konkurencingumas, tiekimo saugumas ir aplinkos apsauga – buvo įvardyti Europos Komisijos Baltojoje knygoje 1995 m. Vėliau šie prioritetai buvo kartojami visuose svarbiausiuose bendros ES energetikos politikos formavimo dokumentuose ir, šiek tiek praplėsti, yra aktualūs iki šiol.

laikotarpiu energetikos sektoriuje numatoma didinti atsinaujinančių energijos šaltinių ir biomasės naudojimą šilumos ir elektros gamyboje bei transporto srityje.⁶³

Galima teigti, kad įvardyti svarbiausi energetikos projektai yra *ad hoc* priemonės, skirtos grėsmės – priklausomybės nuo energijos išteklių importo ir priklausomybės nuo gamtinių dujų importo iš vieno tiekėjo – pašalinimui. Pagal saugumizavimo teorinę prieigą, šios priemonės gali būti įvardijamos nepaprastosiomis priemonėmis saugumo problemai spręsti. Pasak T. Janeliūno ir A. Tumkevič, energetikos srityje nepaprastąsias priemones nuo įprastų politinių procedūrų veiksmų galima atskirti remiantis keturiais kriterijais: energetikos projekto naujumu, kaina, mastu ir įgyvendinimo trukme.⁶⁴ Tokiu būdu neįprastas, reikalaujantis didelių investicijų, įtraukiantis daugiau veikėjų (daugiašalis, regioninis) ir ilgesnio įgyvendinimo laiko projektas gali būti laikomas nepaprastąja priemone. Minėti autoriai teigia, kad pagrindiniai energetinės nepriklausomybės užtikrinimo projektai – VAE, elektros jungtys LitPol Link ir NordBalt, SGD terminalas ir Lietuvos-Lenkijos dujų jungtis – atitinka išvardytus nepaprastųjų priemonių kriterijus.

Remiantis saugumizavimo teorine prieiga, nepaprastųjų priemonių naudojimas yra pagrįstas siekiu įveikti egzistencinę grėsmę. Tuo pačiu egzistencinės grėsmės panaikinimas gali reikšti ir saugumo problemos sprendimą, o tai – sudaryti prielaidas desaugumizavimo procesui. Būtent dėl to verta apžvelgti, koks yra minėtų projektų ir kitų galimų nepaprastųjų priemonių įgyvendinimo statusas. Vieni iš jų buvo sėkmingai įgyvendinti, kiti susidūrė su problemomis.

Visų pirma, galima paminėti nesėkmingą nepaprastosios priemonės įgyvendinimo atvejį – Visagino atominės elektrinės projektą. Kaip skelbiama projekto tinklalapyje, Baltijos valstybių premjerai komunikatą dėl Baltijos šalių energijos strategijos ir naujos atominės elektrinės statybos Lietuvoje pasirašė dar 2006 m.⁶⁵ Netrukus prie projekto prisijungė ir Lenkija, buvo įsteigta projekto vystymo bendrovė „Visagino atominė elektrinė“, vykdomi techniniai parengiamieji darbai ir strateginio investuotojo atranka.⁶⁶ Galima pastebėti, kad įvairūs vidaus politikos ir išorės procesai darė įtaką projekto vystymui. Visų pirma, pirmojo nacionalinio investuotojo „Leo LT“ įsteigimas buvo siejamas su neskaidrumu ir sukėlė visuomenės nepasitenkinimą.⁶⁷ Antra, 2008 m. Rusijos kompanija „Rosatom“ patvirtino naujos atominės elektrinės Kaliningrade statybą,⁶⁸ o Baltarusija

---

⁶³ Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo.“ Vilnius, 2012 m. birželio 26 d., Nr. XI-2133.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429490&p_query=&p_tr2=2> [Žiūrėta 2016 04 16].

⁶⁴ Janeliūnas, Tumkevič, 72.

⁶⁵ Visagino atominė elektrinė, „Projekto prielaidos.“ <<http://www.vae.lt/lt/projektas/projekto-prielaidos-0>> [Žiūrėta 2016 04 17].

⁶⁶ Visagino atominė elektrinė, „Projekto eiga.“ <<http://www.vae.lt/lt/projektas/projekto-eiga>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁶⁷ Jūratė Damulytė, „R.Kuodis: „Leo LT“ – viena didelės aferos karūna“. 2008 02 05.

<<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/rkuodis-leo-lt-vienos-dideles-aferos-karuna.d?id=15873357>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁶⁸ World Nuclear News, „Baltic nuclear plant brought forward.“ 2008 08 27. <<http://www.world-nuclear-news.org/newsarticle.aspx?id=21318>> [Žiūrėta 2016 04 18].

pranešė apie ketinimus plėtoti atominę energiją šalyje ir taip pat statyti atominę elektrinę.⁶⁹ Abu projektai aiškiai galėjo būti laikomi konkurentais VAE, tuo labiau, kad Lietuvai buvo siūloma prisijungti prie Kaliningrado ir Baltarusijos atominių elektrinių iniciatyvų. Lietuva atsisakė pasiūlymų, nes, kaip teigė Lietuvos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, „Lietuvos nedomina prisijungimas prie atominės elektrinės Kaliningrade statybos, kadangi mes ketiname statyti savo elektrinę“.⁷⁰ Tuo metu Ministras Pirmininkas Andrius Kubilius ne tik akcentavo prioriteto teikimą atominei elektrinei Lietuvoje, bet ir išreiškė susirūpinimą „dėl Kaliningrade planuojamos statyti elektrinės, kai kurių ekologinių problemų“.⁷¹ Svarbu paminėti, kad Kaliningrado ir Baltarusijos atominės elektrinės statomos šalia sienų su Lietuva, tad Lietuvai iš tiesų aktualūs su šių projektų įgyvendinimu susiję klausimai. Pastaruoju metu Lietuva kelia su saugumu susijusius klausimus ir siekia atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį į tai, jog elektrinių projektai galbūt įgyvendinami nesilaikant tarptautinių saugumo standartų.⁷²

Tuo metu vėlesnė VAE projekto eiga pasižymėjo tuo, jog buvo baigti pagrindiniai techniniai parengiamieji darbai ir atrinktas strateginis investuotojas – Japonijos kompanija „Hitachi“, tačiau Lenkijos bendrovė sustabdė savo dalyvavimą projekte.⁷³ Vienu iš išorinių tolesnei projekto eigai įtaką padariusių veiksnių gali būti 2011 m. Japonijoje įvykęs žemės drebėjimas, sukėlęs cunamį ir avariją Fukušimos atominėje elektrinėje.⁷⁴ Sprogimas elektrinėje ir radioaktyviųjų medžiagų nutekėjimas paskatino diskusijas dėl atominės energijos saugumo visame pasaulyje. Lietuvoje dalis politikų ir visuomenės pasinaudojo šiuo pavyzdžiu kaip argumentu, greta anksčiau dažnai naudotų ekonominių argumentų, priešintis naujos atominės elektrinės statybai.⁷⁵ Aktyvios diskusijos ir neigiamas dalies politikų požiūris į VAE projektą sudarė sąlygas pasinaudoti visuomenės vaidmeniu priimant sprendimus. Dar daugiau, Seimo nutarimas kartu su Seimo rinkimais surengti referendumą dėl atominės elektrinės statybos gali būti vertinamas kaip politinė priemonė pritraukti daugiau rinkėjų. Vis dėlto referendumo rezultatai iš esmės pakeitė atominės energijos vystymo šalyje perspektyvas: 2012 m. spalio 14 d. įvykusiame patariamajame

---

⁶⁹ World Nuclear News, „Belarus adopts nuclear energy law.“ 2008 06 25. <http://www.world-nuclear-news.org/IT-Belarus_adopts_nuclear_energy_law-2506088.html> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷⁰ Oscars Magone, „Lithuania rejects Russian nuclear power plant proposal.“ The Baltic Times, 2010 02 12. <<http://www.baltictimes.com/news/articles/24358/>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷¹ BNS, „Kubilius atmetė pasiūlymą dalyvauti AE Kaliningrade statybose.“ 2010 03 06. <<http://www.alfa.lt/straipsnis/10335677/kubilius-atmete-pasiulyma-dalyvauti-ae-kaliningrade-statybose>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷² IQ, „Briuselis atsižvelgė į Lietuvos pastabas dėl AE saugumo.“ 2011 08 04. <<http://iq.lt/ekonomika/europos-komisija-lietuva-remia-klausimynais>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷³ Visagino atominė elektrinė, „Projekto eiga.“ <<http://www.vae.lt/lt/projektas/projekto-eiga>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷⁴ World Nuclear Association, „Fukushima Accident.“ <<http://www.world-nuclear.org/information-library/safety-and-security/safety-of-plants/fukushima-accident.aspx>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷⁵ Eglė Digrytė, „Žaliųjų sąjūdžio vicepirmininkas Gintas Umbrasas: „Atominė energija – ir nemorali, ir nepigi.“ 2012 10 10. <<http://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/zaliuju-sajudzio-vicepirmininkas-gintas-umbrasas-atomine-energija-ir-nemorali-ir-nepigi-664-260407>> [Žiūrėta 2016 04 18].

referendume dėl naujos atominės elektrinės Lietuvoje statybos iš 52,58% dalyvavusių rinkėjų 34,09% pasisakė už, o 62,68% - prieš atominės elektrinės statybą.⁷⁶ Būtent tuo metu VAE projekto likimas tapo neaiškus – nors politikai teigė, jog referendumas yra tik patariamasis, į jo rezultatus turėjo būti atsižvelgta jau vien dėl to, kad priimdami sprendimus, prieštaraujančius visuomenės nuomonei, politikai rizikuotų būti neigiamai įvertinti ir netekti visuomenės pasitikėjimo. Nors buvo priimti sprendimai tobulinti projekto sąlygas, šiuo metu projektas gali būti laikomas „iššaldytu“.

Apibendrinant VAE projekto atvejį galima teigti, kad tiek vidaus politikos, tiek išoriniai veiksniai darė įtaką projekto eigai ir galimybėms jį sėkmingai įgyvendinti. Vis dėlto vertinant iš saugumizavimo teorinės prieigos perspektyvos, išskirtinis ir lemiamas šiuo atveju yra auditorijos nepritarimas VAE kaip nepaprastosios priemonės panaudojimui siekiant didinti energetinį saugumą. Galima teigti, kad pats projektas atominės energijos naudojimo kontekste buvo paverstas grėsme saugumui. Tai galima aiškinti ne tik išorės veiksnių įtaka, bet ir valstybės politikų, arba autoriteto, vaidmeniu sprendžiant VAE klausimą: politikų nuomonės kardinaliai skyrėsi, o referendumas ir jo rezultatų įvertinimas vyko valdančiųjų partijų ir Vyriausybės kaitos kontekste. Apskritai VAE atvejis gali būti aiškinamas remiantis pasikeitusiomis saugumizavimą lengvinančiomis aplinkybėmis: politinis susiskaldymas ir nevienareikšmiškai artikuliuojama Seimo pozicija VAE klausimu gali būti vertinama kaip saugumizuojančio veikėjo autoriteto susilpnėjimas bei saugumo gramatikos nesilaikymas, o VAE projekto pavertimas grėsme vietoje priemonės grėsmei, energetinei priklausomybei, įveikti – kaip ankstesnių grėsmės požymių vertinimo pasikeitimas.

Tuo metu kiti projektai – SDG terminalas bei elektros jungtys su Švedija ir Lenkija buvo sėkmingai įgyvendinti, o dujų jungtis su Lenkija taip pat turėtų būti užbaigta iki 2019 m.⁷⁷ SGD terminalo, o tuo labiau Lietuvos-Švedijos ir Lietuvos-Lenkijos elektros jungčių klausimais nebuvo svarbių pasipriešinimo projektams iniciatyvų. Diskusijos dėl terminalo naudos pagrįstumo ir ekonominio efektyvumo nesutrukdė didele balsų dauguma Seime 2012 m. pritarti projekto įgyvendinimui.⁷⁸ SGD terminalas dujas tiekti pradėjo nuo 2015 m. sausio mėnesio.⁷⁹ Tuo metu NordBalt ir LitPol Link jungtys pradėjo veikti 2016 m. vasario mėnesį.⁸⁰ Kartu su šių projektų

---

⁷⁶ Vyriausioji rinkimų komisija, „2012 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai ir referendumas dėl naujos atominės elektrinės statybos Lietuvos Respublikoje.“ 2012 10 18.

<http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/2012_seimo_rinkimai/output_lt/referendumas/referendumas.html> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷⁷ Energetikos ministerija, „Dujų jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos.“ <<http://enmin.lrv.lt/lt/strateginiai-energetikos-projektai/projektai-duju-sektoriuje/dujotiekiu-jungtis-tarp-lenkijos-ir-lietuvos>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷⁸ Respublika, „Pritarta suskystintųjų gamtinių dujų terminalo įstatymo projektui.“ 2012 06 12. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/pritarta_suskystintu_gamtiniu_duju_terminalo_istatymo_projektui_papildyta_1158/print.1> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁷⁹ BNS, „SGD terminalas ketvirtadienį pradės tiekti dujas.“ 2014 12 31.

<<http://www.lrt.lt/naujienos/ekonomika/4/87649>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁸⁰ Matas Noreika, „NordBalt“ pradėjo veikti – elektros kaina čiūžtelėjo žemyn.“ 2016 02 17.

<<http://vz.lt/sectoriai/energetika/2016/02/17/nordbalt-pradejo-veikti--elektros-kaina-ciuztelejo-zemyn>> [Žiūrėta 2016 04 18].

įgyvendinimu pasikeitė ir Lietuvos energetikos sektoriaus padėtis, o taip pat – ir energetinio saugumo situacija. Dujų iš Norvegijos bendrovės „Statoil“ tiekimas SGD terminalu užtikrino tiekimo šaltinių diversifikaciją, t.y. Lietuva jau nebėra priklausoma nuo vieno išorinio dujų tiekėjo – Rusijos bendrovės „Gazprom“. Elektros jungtimis Lietuva prisijungė prie Vakarų Europos ir Skandinavijos valstybių elektros infrastruktūros ir, kaip ir dujų atveju, padidino importo šaltinių pasirinkimą. Elektros jungčių projektai taip pat sudaro galimybę sujungti Lietuvos ir kontinentinės Europos elektros sistemas veikimui sinchroniniu režimu ateityje.

Svarbu paminėti, kad šios priemonės, išskyrus SGD terminalą, bet įskaitant dujų jungtį su Lenkija, įgyvendinamos kaip Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP),⁸¹ inicijuoto Europos Komisijos ir remiamo ES, dalis. Galima teigti, jog šių projektų įgyvendinimo sėkmė didele dalimi priklausė būtent nuo ES energetikos politikos prioritetų ir ES teikiamo dėmesio bei finansinės paramos Lietuvos energetinio saugumo problemoms spręsti. Galima teigti, kad be ES pagalbos Lietuva tikriausiai nebūtų galėjusi įgyvendinti visų minėtų projektų per tokį trumpą laiką jau vien dėl to, kad projektai reikalauja didelių investicijų. Politinė valia projektų pritarimui taip pat iš dalies galėjo būti sustiprinta ES ir jos politikos įtakos. ES, kaip galimybių įgyvendinti nepaprastąsias priemones platformos, vaidmuo išsamiau aptartas ankstesniame poskyryje, todėl šiame poskyryje daugiau nedetalizuojamas.

Vis dėlto, vertinant Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo proceso rezultatus, galima atkreipti dėmesį į kitą ES įtakos aspektą – gaires energetikos politikos vystymui. Jau minėti sutampantys ES ir Lietuvos energetikos politikos principai Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijoje yra prioritetizuoti laiko atžvilgiu: įgyvendinus pirmąjį prioritetą – tiekimo saugumą, t.y. padidinus energetinę nepriklausomybę, svarbiausiu prioritetu iki 2030 m. turėtų tapti konkurencingumo užtikrinimas, o iki 2050 m. – darni plėtra.⁸² Šiame kontekste ES vaidmuo yra ypatingas tuo, kad ES, priešingai nei Lietuva, energetikos politikos principų neprioritetizuoja. Pasak Žygimanto Vaičiūno, ES dokumentuose pabrėžiamas šių principų lygiagretumas ir lygiavertiškumas.⁸³ Būtent todėl galima teigti, kad politikos normų perėmimo kontekste ES gali daryti įtaką Lietuvos perėjimui nuo susitelkimo ties pirmojo prioriteto įgyvendinimu prie dėmesio kitiems prioritetams, o tuo pačiu – nuo energetinės priklausomybės kaip saugumo problemos prie kitų problemų sprendimo. Galima kelti klausimą, kaip keisis energetinio saugumo suvokimas ir jo statusas nacionalinio saugumo darbotvarkėje?

---

⁸¹ European Commission, „Baltic Energy Market Interconnection Plan.“

<<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/baltic-energy-market-interconnection-plan>> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁸² Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo.“ Vilnius, 2012 m. birželio 26 d., Nr. XI-2133.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429490&p_query=&p_tr2=2> [Žiūrėta 2016 04 18].

⁸³ Žygimantas Vaičiūnas, „Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai.“ *Politologija*, 55, 2009, 99.

Apibendrinant Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo procesą, galima teigti, kad Lietuvos energetikos sektoriaus problemų pavertimą saugumo problema didele dalimi lėmė pristatomos grėsmės bruožai, susiję su priklausomybe, nepatikimumu ir nekonkurencingumu, o taip pat vidiniai ir išoriniai politiniai veiksniai kaip politinis bei geopolitinis kontekstas, ypač nusistovėjęs grėsmės iš Rusijos diskursas ir Europos Sąjungos kaip veikėjo, įgalinančio keisti situaciją, vaidmuo. Tuo metu nepaprastųjų priemonių įgyvendinimas sudarė sąlygas pakeisti probleminę energetikos sektoriaus situaciją, o tuo pačiu – prisidėti prie saugumizuotos problemos sprendimo. Galima teigti, kad saugumizavimo proceso eiga priartėjo prie ankstesnio pagrindo saugumizavimui netekimo ir prielaidų kitokio pobūdžio energetinio saugumo diskurso vystymui. Kaip galima pastebėti, aptarto saugumizavimo proceso bruožai yra artimi S. Guzzini išplėtotam saugumizavimo, kaip nuolat besivystančio specifinio kultūrinio ir istorinio proceso, kuriam įtaką daro tokios lengvinančios aplinkybės kaip struktūriniai bei vidiniai proceso veiksniai ir atsitiktinumas, suvokimui.

Apskritai vertinant visą saugumizavimo procesą ir jo poveikį tolesnei energetinio saugumo diskurso raidai galima išskirti keletą elementų: 1) sėkmingą saugumizavimą lėmė Kopenhagos mokyklos įvardytos lengvinančios ir politinio bei geopolitinio konteksto aplinkybės; 2) saugumizavimo atvejis gali būti pagrįstas normatyviniu aspektu, kadangi atitinka visus moralaus saugumizavimo reikalavimus: egzistuoja reali grėsmė – energetinė priklausomybė, saugumo objektas prisideda prie žmonių gerovės – energetikos sektorius yra įvairių žmoniškųjų poreikių patenkinimo pagrindas, o saugumo atsakas – projektai, skirti didinti energetinį savarankiškumą, atitinka grėsmę ir saugumizuojančio veikėjo elgesys – projektų įgyvendinimas – patvirtina veikėjo ketinimus įveikti grėsmę, tačiau nėra aišku, kokią įtaką normatyvinis aspektas turi saugumizavimo sėkmei; 3) nepaprastųjų priemonių įgyvendinimas gali būti vertinamas kaip saugumizuotos problemos sprendimas ir viena iš sąlygų grąžinti problemą į įprastų politinių procedūrų sritį.

3. LIETUVOS ENERGETIKOS SEKTORIAUS PROBLEMŲ DESAUGUMIZAVIMAS

Remiantis ankstesniame skyriuje atlikta saugumizavimo proceso analize, galima teigti, kad viena iš Lietuvos energetikos sektoriaus problemų arba, kitaip tariant, energetinio saugumo desaugumizavimo sąlygų gali būti nepaprastųjų priemonių įgyvendinimas. Tuo metu pristatant saugumizavimo teorinę prieigą ir galimas prielaidas desaugumizavimui, buvo keliami klausimai ir siūloma atkreipti dėmesį į desaugumizavimo, kaip saugumizavimo atgalinio proceso, logiką bei įsiterpiančių sąlygų ir aplinkybių įtaką desaugumizavimui. Būtent todėl šiame skyriuje siekiama atsakyti į klausimą, kokios iš minėtų sąlygų ir aplinkybių gali turėti įtakos desaugumizavimui ir kokios yra Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimo galimybės. Kitaip tariant, kaip Lietuvos energetinio saugumo problema gali grįžti į įprastą politinę darbotvarkę? Kadangi desaugumizavimas, kaip ir ankstesniame skyriuje analizuotas saugumizavimas, gali būti tiriamas remiantis kalbos akto analize, pagrindinis šio skyriaus objektas yra energetinio saugumo diskurso kaita. Desaugumizavimo apraiškų nustatymui naudojamosi diskurso analize ir remiamasi anksčiau aptartų saugumizavimo teorinės prieigos atstovų teorinėmis išvaidomis.

3.1. Desaugumizavimo analizės metodas

Pagal saugumizavimo teorinę prieigą, saugumizuojantis veiksmas yra išreiškiamas kalbos aktu arba, bendrai kalbant, per diskursu pagrįstą praktiką. Kalbos akto, kaip veiksmo ir kaip proceso, ypatybės jau aptartos šio darbo pirmajame skyriuje, tačiau diskurso sąvoka, naudojama šiame darbe, dar nebuvo apibrėžta. Pačia bendriausia prasme diskursas yra suvokiamas kaip kalbėjimas ar diskusija tam tikra tema. Tuo metu socialiniuose moksluose, pasak Audronės Telešienės, diskurso samprata apima diskurso, kaip socialinio veiksmo, suvokimą: „diskurso analizei svarbiais tampa ne tik išsakytasis ar parašytasis tekstas, bet ir jį kuriantys, perduodantys ir interpretuojantys veikėjai bei diskursą įgalinantys bei apribojantys tiesioginiai ar istoriniai kontekstai.“⁸⁴ Galima teigti, kad toks diskurso aiškinimas itin glaudžiai siejasi su saugumizavimo, kaip socialinio proceso, apibrėžimu. Šiame kontekste svarbus tampa ir S. Guzzini išplėtotas saugumizavimo atvejo kultūrinio konteksto ir istorinio vystymosi suvokimas.

Galimoms desaugumizavimo apraiškoms ir perspektyvoms nustatyti šiame darbe tiriamas politikų viešojoje erdvėje konstruojamas energetinio saugumo diskursas. Duomenų rinkimui ir analizei tyrime naudojami dokumentų analizės ir kokybinės turinio analizės metodai. Kokybinės

---

⁸⁴ Audronė Telešienė, „Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose.“ *Filosofija. Sociologija*, 2, 2005, 1.

turinio analizės metodas remiasi tekstų turinio analize pagal kokybines charakteristikas. Taikant kokybinės turinio analizės metodą tekstai tyrimui atrinkti remiantis keletu kriterijų, visų pirma, laiko ir diskursą kuriančių veikėjų kriterijais. Svarbu pažymėti, kad analizė atliekama remiantis pagrindinių energetinio saugumo diskursą formuojančių institucijų ir asmenų išskyrimu siekiant sutelkti dėmesį į saugumizuojančių veikėjų vaidmenį ir atsiriboti nuo bendro energetinio saugumo diskurso, kuriame ne tik politikų. Analizei atrinkti nuo 2015 m. sausio mėnesio (pirmosios nepaprastosios priemonės įgyvendinimo – SGD terminalo veiklos pradžios) iki 2016 m. balandžio mėnesio vidurio su energetikos politikos ir energetinio saugumo diskurso formavimu susijusių institucijų bei asmenų (Energetikos ministerijos, Prezidentūros, Vyriausybės, Seimo narių) pranešimai ir pasisakymai energetinio saugumo tema oficialiuose institucijų tinklalapiuose ir naujienų portaluose.

Atliekant tyrimą taip pat remiamasi L. Hansen apibrėžtomis desaugumizavimo formomis. Tyrime siekiama atskleisti, su kokia desaugumizavimo forma galėtų būti siejamos desaugumizavimo apraiškos Lietuvos energetinio saugumo diskurse ir įvertinti, kokią įtaką tai gali turėti energinio saugumo diskurso vystymui ir tolesniam desaugumizavimo procesui. Kitame poskyryje, naudojant aptartus metodus ir saugumizavimo teorinės prieigos įžvalgas, analizuojamas politinis Lietuvos energetinio saugumo diskursas po nepaprastųjų priemonių įgyvendinimo. Kaip ir saugumizavimo proceso analizės atveju, atliekant diskurso analizę, atkreipiamas dėmesys ne tik į kalbos akto aspektą, bet ir diskurso vystymo kontekstą bei politines aplinkybes.

3.2. Desaugumizavimas: sąlygos ir apraiškos politiniame diskurse

Šiame poskyryje, taip pat kaip ir visame darbe, energetinis saugumas yra suvokiamas ir jo desaugumizavimo analizė yra atliekama remiantis energetinio saugumo prasmės formavimu ir jos kaita. Kitaip tariant, laikomasi prielaidos, kad energetinis saugumas, kaip sąvoka ir kaip reiškinys, gali egzistuoti nepaisant saugumizavimo ir desaugumizavimo procesų ir negali būti laikomas saugumo problema savaime. Galima priminti, kad dar Kopenhagos mokyklos atstovai teigė, jog „saugumo kalbos aktas nėra apibrėžiamas žodžio „saugumas“ ištarimu“.⁸⁵ Laikantis saugumizavimo, kaip socialinio proceso, suvokimo galima netgi teigti, kad skirtis tarp saugumizuotų ir saugumo sričiai nepriklausančių, arba saugumizuotų ir desaugumizuotų problemų, yra ilgo laikotarpio socialinių praktikų rezultatas. Kitaip tariant, desaugumizavimas, taip pat kaip ir saugumizavimas, gali būti laikomas tęstiniu procesu, o ne vienkartinio veiksmu. Vis dėlto nustatyti desaugumizavimo proceso pradžią, arba jos apraiškas, gali būti lengviau nei saugumizavimo atveju – saugumizuotos problemos sąlygų ir konteksto pasikeitimas gali tapti atspirties tašku nustatant

---

⁸⁵ Buzan, Wæver, Wilde, 27.

pokyčius saugumo diskurse. Visai neseniai saugumizuotos energetinio saugumo problemos kontekste tokių pokyčių priežastimis arba bent jau aplinkybėmis gali būti pasikeitęs politinis ir geopolitinis kontekstas, o taip pat – atsiradę nauji saugumo iššūkiai.

Sąlygos desaugumizavimui. Visų pirma, galima atkreipti dėmesį į pasikeitusį grėsmių iš Rusijos vertinimą ir prioriteto joms teikimą Lietuvos nacionalinio saugumo darbotvarkėje. 2014–2016 m. laikotarpiu Rusijos veiksmai Ukrainoje paskatino sustiprėjusios Rusijos grėsmės diskurso plėtojimą Lietuvoje. Galima pastebėti, jog minėtu laikotarpiu Rusijos veiksmai Ukrainos atžvilgiu nuo politinio spaudimo manipuluojant energijos išteklių tiekimu perėjo prie agresijos, keliančios grėsmę Ukrainos suverenitetui ir teritoriniam vientisumui. Tokio pokyčio priežastimi tapo proeuropietiška revoliucija ir valdžios nuvertimas Ukrainoje po to, kai 2013 m. pabaigoje Ukrainos prezidentas Viktoras Janukovičius atsisakė pasirašyti Asociacijos sutartį su Europos Sąjunga. Galima teigti, kad Ukrainos suartėjimas su ES yra laikomas visiškai nepriimtiniu Rusijai, todėl Rusija agresiją prieš Ukrainą naudoja siekdama destabilizuoti padėtį Ukrainoje ir priversti Ukrainą atsisakyti proeuropietiško tikslo. Tokiu būdu Rusijos įvykdyta Krymo aneksija ir prorusiškų separatistų, Ukrainos rytuose pradėjusių kovą prieš vyriausybės pajėgas, rėmimas parodė, jog siekdama politinių tikslų, Rusija gali nepaisyti tarptautinės teisės normų ir panaudoti jėgą. Dar daugiau, po suintensyvėjusių kovų Ukrainos rytuose ir Minsko paliaubų nesilaikymo tapo visiškai aišku, jog Rusija nėra suinteresuota konflikto sprendimu ir padėties Ukrainoje stabilizavimu. Būtent dėl to 2015 m. kovo mėnesį Seimas, akcentuodamas pasikeitusią geopolitinę situaciją, priėmė sprendimą gražinti privalomąją pradinę karo tarnybą.⁸⁶ Rusijos karinės grėsmės motyvas gali būti laikomas pagrindine tokio sprendimo priežastimi. Anksčiau komentuodama Valstybės gynimo tarybos pasiūlymą gražinti šauktinių kariuomenę Seimo narė Rasa Juknevičienė teigė, kad „situacija yra visai pasikeitusi ir, jeigu mes norime, kad (Rusijos prezidentas) V. Putinas nedrįstų net galvoti apie kokią nors ataką prieš mūsų valstybę, visuomenė turi būti pasiruošusi“.⁸⁷

Tuo metu ne tik karinis, bet ir informacinis saugumas bei apsauga nuo kibernetinių grėsmių sulaukė daugiau dėmesio kalbant apie nacionalinį saugumą. Dar 2015 m. birželio mėnesį Seimo opozicijos lyderiu įvardijamo A. Kubiliaus kalboje buvo teigiama, jog „dar prieš pusantrų metų niekas nesitikėjome, kad susidursime su tokiais iššūkiiais mūsų nacionaliniam saugumui, kokius matome dabar. 2007 metais, kai rašėme „Rusijos sulaikymo strategiją“, joje daugiau kalbėjome apie tai, kaip tapti energetiškai nepriklausomais, nei apie krašto gynybos reikalus.“⁸⁸

⁸⁶ Rimas Rudaitis, „Seimas penkeriems metams sugrąžino privalomąją pradinę karo tarnybą.“ 2015 03 19. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_k=1&p_d=155568> [Žiūrėta 2016 05 01].

⁸⁷ Šarūnas Černiauskas, „VGT sprendimas: atėjo laikas gražinti privalomąją karo tarnybą.“ 2015 02 24. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vgt-sprendimas-atejo-laikas-grazinti-privalomaja-karo-tarnyba.d?id=67259680>> [Žiūrėta 2016 05 01].

⁸⁸ Seimo TS-LKD frakcijos pranešimas. „Seimo opozicijos lyderio A. Kubiliaus kalba diskusijoje Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos klausimais.“ 2015 06 18. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=158961&p_k=1> [Žiūrėta 2016 04 25].

Svarbiausiais nacionalinio saugumo klausimais A. Kubilius įvardijo karinį ir informacinį saugumą. 2015 m. liepos mėnesį dalyvaudama susitikime su ambasadoriais ir pristatydamą svarbiausius užsienio politikos tikslus Prezidentė D. Grybauskaitė pirmiausia paminėjo karinio ir informacinio saugumo užtikrinimą ir ypač pavojingu įvardijo informacinį karą, o energetinį saugumą pristatė kaip sėkmingai stiprinamą.⁸⁹ Tuo metu 2016 m. kovo mėnesį komentuodamas Valstybės saugumo departamento (VSD) ataskaitą apie grėsmes nacionaliniam saugumui Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto (NSGK) pirmininkas Artūras Paulauskas akcentavo grėsmę iš kaimyninių „nedraugiškų“ valstybių, o aktualiais įvardijo informacinį, kibernetinį ir energetinį saugumą.⁹⁰

Galima teigti, kad kitų nei energetinio saugumo aspektų akcentavimą galima vertinti ir kaip sąlygą, ir kaip būdą energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimui. Viena vertus, tai – svarbesnių grėsmių nacionaliniam saugumui atsiradimas ir iš to kylanti nacionalinio saugumo prioritetų kaita, lemianti ir energetinio saugumo vietą nacionalinio saugumo prioritetų sąrašą. Kita vertus, tai galima laikyti energetinio saugumo desaugumizavimo forma – pakaitalo strategija, kuria saugumo darbotvarkėje vienas klausimas yra pakeičiamas kitu.

Apskritai galima teigti, kad būtent Rusijos grėsmės diskursas ir padėjo saugumizuoti, ir gali prisidėti desaugumizuojant Lietuvos energetikos sektoriaus problemas. Iš vienos pusės, kaip jau buvo minėta, nusistovėjęs grėsmės iš Rusijos diskursas gali būti vertinamas kaip viena iš energetikos sektoriaus problemų saugumizavimo prielaidų. Iš kitos pusės, sustiprėjusi Rusijos karinė grėsmė atitraukė dėmesį nuo energetinio saugumo ir gali būti laikoma viena iš prielaidų grąžinti energetinio saugumo klausimą į įprastos politinės darbotvarkės sritį. Šis aspektas visiškai atitiktų desaugumizavimo per saugumizavimo sąlygų išnykimą arba susilpnėjimą logiką. Vis dėlto, siekiant įvertinti kitų galimų elementų vaidmenį desaugumizavimo procese, būtina nustatyti ir aptarti desaugumizavimo apraiškas politiniame energetinio saugumo diskurse.

Desaugumizavimo apraiškos. Kadangi šiame darbe aiškinant Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimą ir desaugumizavimą laikomasi nuostatos, kad saugumizavimas ir desaugumizavimas yra diskursu pagrįstos praktikos procesai, pirmiausia verta aptarti energetinio saugumo diskurso kaitą laiko atžvilgiu remiantis svarbiausių su energetikos politikos formavimu susijusių institucijų atstovų pasisakymais. Galima pastebėti, kad iš karto po pirmosios nepaprastosios priemonės – SGD terminalo – įgyvendinimo dalyvaudama diskusijoje Davose 2015 m. sausį Prezidentė D. Grybauskaitė paminėjo, jog „Lietuva, pasistačiusi SGD terminalą, užkirtusi kelią monopoliniam tiekėjo piktnaudžiavimui ir užsitikrinusi energetinį savarankiškumą, yra pavyzdys, kaip, efektyviai panaudojus ribotus išteklius, galima sėkmingai prisitaikyti prie

⁸⁹ Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė nubrėžė užsienio politikos uždavinius.“ 2015 07 01. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/23148>> [Žiūrėta 2016 04 21].

⁹⁰ BNS, „Artūras Paulauskas: Lietuvai didesnę grėsmę kelia nedraugiški kaimynai nei terorizmas.“ 2016 03 23. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/arturas-paulauskas-lietuva-didesne-gresme-kelia-nedraugiski-kaimynai-nei-terorizmas-56-600241>> [Žiūrėta 2016 04 25].

besikeičiančios globalios energetikos rinkos.⁹¹ Galima teigti, kad šiuo teiginiu yra pradedamas formuoti energetinio savarankiškumo užtikrinimo, kaip jau įgyvendinto, o ne siekiamo įgyvendinti, tikslo, suvokimas. Dar daugiau, atsisakoma įprastos energetinės nepriklausomybės sąvokos vartojimo, galbūt kaip priemonės panaikinti sąsajas su ankstesniu energetinio saugumo diskurso pobūdžiu.

Pirmaisiais 2015 m. mėnesiais, atsiradus galimybei dujų įsigyti iš kitų tiekėjų, taip pat keitėsi požiūris į Rusiją ir su ja susijusius energetikos klausimus. Prezidentė D. Grybauskaitė, sausio mėnesį pasisakydama apie Rusiją interviu „CNN“, išreiškė nuomonę, kad „Rusija pralaimi energetikos srityje“.⁹² Tuo metu energetikos ministras Rokas Masiulis 2015 m. vasario mėnesį derybas su Rusija dėl dujų tiekimo įvardijo kaip „paprastas komercinių įmonių derybas“ ir pridūrė, kad tai „nėra politinis procesas, kaip anksčiau buvo“.⁹³ Tokiu būdu energetikos išteklių importo iš Rusijos klausimas yra grąžinamas į įprastą prekybos energijos ištekliais sritį, t.y. yra ne tik nebesaugumizuojamas, bet net nebepolitizuojamas. Toliau plėtodamas Rusijos įtakos susilpnėjimą kovo mėnesį R. Masiulis pareiškė, kad „Gazprom“ turi ko bijoti“ ir kad „Europos Sąjunga turi ypatingai efektyvų ginklą prieš „Gazprom“, kuris dar nėra pilnai panaudotas – tai yra energetinis efektyvumas“.⁹⁴ Galima pastebėti, kad tai, kas anksčiau buvo laikoma grėsme, t.y. „Gazprom“ monopolija Lietuvoje ir dominuojantis vaidmuo Europoje, dabar siejama su objektu, kuriam galima grasinti. Dar daugiau, ES ir jos energetikos politikoje akcentuojamas energetinio efektyvumo tikslas gali būti siejamas ne tik su įtaka „Gazprom“ pelnui ir Europos valstybių priklausomybei nuo dujų tiekimo iš Rusijos mažinti, bet ir su Lietuvos energetikos politikos vystymo tendencijomis. Galima priminti, kad pagal galiojančią Energetinės nepriklausomybės strategiją, įgyvendinus energetinės nepriklausomybės prioritetą, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas konkurencingumo ir darnios plėtros prioritetams, todėl dėmesio kreipimas energetinio efektyvumo link po to, kai įgyvendinami energetinę nepriklausomybę užtikrinantys projektai, gali būti vertinamas kaip nuoseklus žingsnis įgyvendinant energetikos politikos tikslus.

Europos Sąjungos įtakos Lietuvos energetikos politikai kontekste galima paminėti kovo mėnesį Europos Komisijos pateiktą siūlymą kurti Energetikos sąjungą. Šiuo veiksmu toliau vystoma bendra ES energetikos politika – bendrų taisyklių ir vienodų galimybių visoms valstybėms narėms energetikos srityje užtikrinimas. ES energetikos politikos kūrimas ir plėtojimas taip pat reiškia dalies nacionalinės kompetencijos energetikos srityje perdavimą viršvalstybinei

⁹¹ Prezidentės spaudos tarnyba, „Davoso dėmesio centre – ir Lietuvos energetikos pasiekimai.“ 2015 01 21. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/21657>> [Žiūrėta 2016 04 21].

⁹² Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu CNN.“ 2015 01 22. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/tv-ir-radijo-laidose/22113>> [Žiūrėta 2016 04 21].

⁹³ BNS ir lrytas.lt, „R. Masiulis: derybose su „Gazprom“ – tik komercija.“ 2015 02 23. <<http://verslas.lrytas.lt/energetika/r-masiulis-derybose-su-gazprom-tik-komercija.htm>> [Žiūrėta 2016 04 25].

⁹⁴ BNS ir lrytas.lt, „Gazprom“ turi ko bijoti, sako energetikos ministras.“ 2015 03 27. <<http://verslas.lrytas.lt/rinkos-pulas/gazprom-turi-ko-bijoti-sako-energetikos-ministras.htm>> [Žiūrėta 2016 04 25].

organizacijai ir energetikos sektoriaus problemų sprendimą įprastų politinių procedūrų ribose – nors skiria daug dėmesio energetikos sričiai, ES nėra linkusi prioritetizuoti atskirų energetikos sektoriaus klausimų ir energetinį saugumą vertina platesniame nei tik tiekimo saugumo kontekste. Galima pastebėti, kad politikai remiasi ES ir minėta energetikos politikos iniciatyva kalbėdami apie naujus Lietuvos energetikos politikos tikslus. Galima teigti, kad perimdama ES politikos principus Lietuva ne tik įgyvendina savo interesus energetikos srityje – daugelis energetikos projektų buvo įgyvendinti padedant ES, bet ir netenka dalies kompetencijos spręsti energetikos politikos klausimus – turi prisitaikyti prie ES plėtojamos bendros politikos, o tai lemia, kad tiekimo saugumo, svarbiausio energetinio saugumo diskurse plėtojamo akcento, prioritetizavimo gali būti atsisakyta iš dalies dėl ES įtakos.

Komentuodamas pasiūlymą po Energetikos tarybos diskusijos R. Masiulis pabrėžė EK ir Lietuvos tikslų atitikimą bei teigė, kad „Energetikos Sąjungoje negalime apsiriboti tik fizinių jungčių plėtra, bet turime užtikrinti sistemine Baltijos šalių integraciją“⁹⁵ ir kad „Komisijos pasiūlymai dėl būtinybės užtikrinti Baltijos šalių elektros sistemos sinchronizaciją su kontinentinės Europos tinklais neabejotinai padės pasiekti šį mūsų strategiškai svarbų regioninį tikslą“.⁹⁶ D. Grybauskaitės teigimu, Energetikos sąjunga yra naudinga Lietuvai, o sinchronizacija reikalinga norint užsitikrinti visišką Lietuvos energetinį saugumą.⁹⁷ Remiantis šiais pasisakymais galima teigti, kad elektros jungčių nutiesimas nelaikomas pakankamu siekiant išspręsti energetinio saugumo problemą, o energetinio saugumo užtikrinimui keliamas uždavinys yra elektros sistemos integracija kontinentinės Europos elektros energijos sistemoje. Taip pat galima atkreipti dėmesį į R. Masiulio paminėtą regioninę dimensiją, plėtojamą vėlesniuose ministro pasisakymuose. Anksčiau minėtame pranešime teigiama, kad, pasak ministro, Baltijos valstybių bendradarbiavimas yra sėkmingo regioninio bendradarbiavimo pavyzdys, ir tikimasi, kad „šio regioninio bendradarbiavimo dėka pavyks realizuoti ir dar neįgyvendintus labai svarbius projektus“.⁹⁸ Balandžio mėnesį po neformalaus ES energetikos ministrų susitikimo ministras teigė, kad regioninis bendradarbiavimas yra vienas svarbiausių instrumentų kuriant ES energijos vidaus rinką ir stiprinant energijos tiekimo saugumą.⁹⁹

---

⁹⁵ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „ES išibėgėja diskusijos dėl Energetikos Sąjungos sukūrimo.“ 2015 03 05. <<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/es-isibegeja-diskusijos-del-energetikos-sajungos-sukurimo>> [Žiūrėta 2016 04 22].

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ Prezidentės spaudos tarnyba, „Energetikos sąjunga sustiprins ir Lietuvos energetinį saugumą.“ 2015 03 19. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/22349>> [Žiūrėta 2016 04 21].

⁹⁸ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „ES išibėgėja diskusijos dėl Energetikos Sąjungos sukūrimo.“ 2015 03 05. <<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/es-isibegeja-diskusijos-del-energetikos-sajungos-sukurimo>> [Žiūrėta 2016 04 22].

⁹⁹ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „R. Masiulis: „Bendras regioninis darbas padeda valstybėms įgyvendinti svarbius energetinės infrastruktūros projektus.“ 2015 04 16.

<<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/r-masiulis-bendras-regioninis-darbas-padedo-valstybems-igyvendinti-svarbius-energetines-infrastrukturos-projektus>> [2016 04 22].

Tuo metu D. Grybauskaitė susitikimuose su Estijos ir Latvijos vadovais balandžio mėnesio mėnesiais labiau akcentavo regiono karinio saugumo ir gynybos aspektą,¹⁰⁰ nors prioritetu laikė ir energetikos projektų įgyvendinimą.¹⁰¹ Prezidentės metiniame pranešime birželio mėnesį teigiama, kad Lietuva ne tik „išsivadavo iš energetinio jungo“, bet ir inicijuodama tyrimą prieš „Gazprom“ manipuliavimą dominuojančia padėtimi „padės užtikrinti viso regiono energetinį saugumą“.¹⁰² Panašiu metu lankydamasis Kroatijoje R. Masiulis taip pat pažymėjo, kad „Lietuva gali būti pavyzdys, kaip politinė valia ir ryžtas gali atnešti didelius pokyčius“.¹⁰³ Galima teigti, kad tokiu būdu siekiama akcentuoti Lietuvos energetikos politikos nuopelnus ir Lietuvos, kaip lyderės energetinio saugumo srityje, vaidmenį. Kitaip tariant, pastebimas perėjimas nuo energetikos srityje izoliuotos ir pažeidžiamos prie stiprios ir viso regiono saugumui įtakos turinčios valstybės vaidmens akcentavimo.

Antroje 2015 m. pusėje, spalio mėnesį, A. Paulauskas ir R. Masiulis pareiškė, kad Lietuvos energetinis saugumas jau yra užtikrintas. A. Paulauskas, NSGK posėdyje susipažinęs su informacija apie energetikos projektų įgyvendinimą, energetinio saugumo užtikrinimą argumentavo apsirūpinimu alternatyviais dujų ir elektros tiekimo šaltiniais.¹⁰⁴ R. Masiulis Lietuvos energetikos konferencijoje taip pat teigė, kad SGD terminalo ir elektros jungčių projektų įgyvendinimas naikina tai, kas kėlė grėsmę, ir Lietuvos energetikos sektoriaus situaciją keičia „iš esmės“.¹⁰⁵ Tokie ankstyvi pareiškimai, dar nepradėjus veikti elektros jungtims ir realiai nepakeitus situacijos tiekimo saugumo ir konkurencijos srityse, gali būti aiškinami ne tik tuo, kad yra visiškai aišku, jog projektai bus įgyvendinti, bet ir tuo, kad gali būti siekiama parodyti Rusijai, jog ji, D. Grybauskaitės žodžiais, pralaimi energetikos srityje. Šiame kontekste galima paminėti ir anksčiau neaptartą Prezidentės komentarą apie karines pratybas, imituojančias SGD terminalo užpuolimą remiantis Krymo užėmimo precedentu. Prezidentė teigė, kad šiomis pratybomis siekta parodyti Rusijai, kad maža šalis apsigins ir net pareiškė, kad „mes nebijome nieko“.¹⁰⁶ Galima teigti, kad tokiu būdu,

¹⁰⁰ Prezidentės spaudos tarnyba, „Regiono saugumas – bendras Lietuvos ir Estijos interesas.“ 2015 04 10. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/22518>> [2016 04 21];

Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos ir Latvijos interesas – efektyvi regiono gynyba.“ 2015 08 20. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/23483>> [2016 04 21].

¹⁰¹ Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva ir Latvija – bendrų interesų vienijamos partnerės.“ 2015 07 13. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/23285>> [2016 04 21].

¹⁰² Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2015 06 04. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/22890>> [2016 04 21].

¹⁰³ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „Lietuva dalijasi patirtimi su Kroatija, kaip didinti energetinį saugumą.“ 2015 06 29. <<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-dalijasi-patirtimi-su-kroatija-kaip-didinti-energetini-sauguma>> [Žiūrėta 2016 04 22].

¹⁰⁴ BNS ir lrytas.lt, „A. Paulauskas: „Energetinis saugumas jau yra užtikrintas.“ 2015 10 21. <<http://verslas.lrytas.lt/energetika/a-paulauskas-energetinis-saugumas-jau-yra-uztikrintas.htm>> [Žiūrėta 2016 04 25].

¹⁰⁵ 15 min, „Rokas Masiulis: Lietuvos energetikos vizija – daugiau galimybių, daugiau saugumo.“ 2015 10 15. <<http://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/rokas-masiulis-lietuvos-energetikos-vizija-daugiau-galimybiu-daugiau-saugumo-664-534351>> [Žiūrėta 2016 04 25].

¹⁰⁶ Reuters, „Lietuva imituoja „žaliųjų žmogeliukų“ karą, žvilgčiodama į Maskvą.“ 2015 05 06. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/spaudoje/22682>> [Žiūrėta 2016 04 21].

akcentuojant energetinę nepriklausomybę nuo Rusijos ir pabrėžiant, kad politinio spaudimo ar net karinės intervencijos priemonės, naudojamos prieš Lietuvą, nepasiteisins, siekiama atgrasyti Rusiją nuo galimų karinių veiksmų. Galima pastebėti, jog šiuo atveju energetinio saugumo klausimai įsilieja į karinio saugumo diskursą ir prisideda prie jo plėtojimo.

Tuo metu Ministro Pirmininko Algirdo Butkevičiaus pasisakymuose dominuoja konkurencingumo siekio motyvas, kurį dažnai mini ir energetikos ministras. Pavyzdžiui, Lietuvos pramoninkų konfederacijos konferencijoje spalio mėnesį Ministras Pirmininkas teigė, kad energijos kainos yra esminė ekonomikos konkurencingumo dedamoji, nuo kurios priklauso tvarus augimas.¹⁰⁷ Tokiu būdu A. Butkevičius aiškino sisteminės energetikos sektoriaus pertvarkos naudą ir būtinybę ją tęsti. Elektros jungčių inauguracijos metu gruodžio mėnesį Ministras Pirmininkas pabrėžė, kad „tai ne tik elektra. Tai – pozityvi energija, kuri būtina ekonominei raidai, mūsų valstybių konkurencingumui pasaulinėse rinkose.“¹⁰⁸ Kalbėdamas apie SGD terminalo ir elektros jungčių projektų įgyvendinimą energetikos ministras taip pat pirmiausia įvardijo užtikrintas konkurencingas kainas.¹⁰⁹ Galima teigti, jog tokie pasisakymai atitinka vykdomosios valdžios atstovų pareigą įgyvendinti, o ne formuoti politiką ir rūpintis valstybės klestėjimu, visų pirma ekonominiu aspektu. Kita vertus, toks Ministro Pirmininko ir energetikos ministro vaidmuo visiškai skiriasi nuo Prezidentės vaidmens pasisakant energetikos politikos tema. Kaip jau aptarta anksčiau, Prezidentė aktyviai pasisako klausimais energetikos tema ir dažnai akcentuoja ne ekonominę, o politinę ir geopolitinę dimensiją. Galima teigti, kad Prezidentė apskritai yra vienas ryškiausių veikėjų energetinio saugumo diskurse, o taip pat – desaugumizavimo procese.

Šiame kontekste verta aptarti ir Seimo narių vaidmenį energetinio saugumo diskurse. Nors Seimas yra atsakingas už energetikos politikos formavimą, tačiau vertinant Seimo narių pasisakymus reikia turėti galvoje, kad atskirų Seimo narių nuomonės nebūtinai sutampa su bendra Seimo pozicija, išreiškiamą priimamuose įstatymuose. Nepaisant to, Seimo narių pasisakymai neabejotinai turi įtakos formuojant politinį energetinio saugumo diskursą. Į energetikos strategijos rengimą dėmesį atkreipęs Seimo narys Kęstutis Daukšys rugsėjo mėnesį inicijavo konferencijos apie energetikos strategijos prioritetus rengimą ir išreiškė poziciją, kad įgyvendinus pagrindinius šiuo metu galiojančios Nacionalinės energetikos strategijos projektus reikia atsižvelgti į aktualijas

---

¹⁰⁷ Ministras Pirmininkas, „Premjeras dalyvavo diskusijoje, kaip didinti šalies konkurencingumą.“ 2015 10 12. <<http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-dalyvavo-diskusijoje-kaip-didinti-salies-konkurencinguma>> [Žiūrėta 2016 04 22].

¹⁰⁸ Ministras Pirmininkas, „Premjeras A. Butkevičius: žengtas dar vienas istorinis žingsnis stiprinant energetinę nepriklausomybę.“ 2015 12 14. <<http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-a-butkevicius-zengtas-dar-vienas-istorinis-zingsnis-stiprinant-energetine-nepriklausomybe>> [Žiūrėta 2016 04 22].

¹⁰⁹ Rokas Masiulis, „Didžiausia stiprybė – galvose, o ne vamzdžiuose ar laiduose.“ 2016 03 01. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/r-masiulis-didziausia-stiprybe-galvose-o-ne-vamzdziuose-ar-laiduose.d?id=70557702>> [Žiūrėta 2016 04 25].

ir kelti naujus tikslus energetikos srityje. Tarp jo paminėtų dar neįgyvendintų klausimų yra LitPol Link projekto antra dalis, elektros tinklų sinchronizacija, skalūnų dujų gavyba, elektros energijos ir šilumos vartojimo mažinimas. Seimo narys kaip aktualijas taip pat įvardijo naujų technologijų atsiradimą ir išipareigojimus dėl šiltnamio efekto.¹¹⁰ Šiame kontekste svarbus Nacionalinės energetikos strategijos peržiūros ir atnaujinimo aspektas – įprastai strategiją atnaujinant kas penkerius metus, Vyriausybė ketino naują strategiją pristatyti jau 2015 m. rudenį,¹¹¹ t.y. praėjus trims metams po paskutinės strategijos priėmimo. Poreikis peržiūrėti strategiją gali būti pagrįstas jau minėtų strateginių projektų įgyvendinimu ir energetinės nepriklausomybės – pagrindinio šiuo metu galiojančios strategijos tikslo – užtikrinimu. Būtent todėl naujoje strategijoje neabejotinai turėtų būti keliami tikslai susiję ne su tuo, kaip užtikrinti energijos išteklių tiekimą, bet kaip efektyviai juos panaudoti, o tuo pačiu ir sustiprinti konkurencingumo bei darnios plėtros prioritetų įgyvendinimą.

Tuo metu kitų Seimo narių pareiškimai apie Baltarusijos atominės elektrinės (BAE) saugumo problemą gali būti laikomi prisidedančiais prie naujos grėsmės Lietuvos saugumui formavimo. Spalio mėnesio pranešime Linas Balsys pareiškė, kad BAE „yra grėsmė Lietuvos saugumui“ ir kritikavo Prezidentę bei Vyriausybę dėl to, kad šie nėra pareiškę protesto prieš elektrinės statymą.¹¹² Vėliau, gruodžio mėnesį, kai Prezidentė, Ministras Pirmininkas ir Energetikos ministras elektros jungčių projektų įgyvendinimą vadino „istoriniu pasiekimu“¹¹³ ir kalbėjo apie energetinės izoliacijos naikinimą bei energetinės nepriklausomybės stiprinimą, Seimo opozicijos lyderis A. Kubilius paskelbė pranešimą, kuriame BAE įvardijo „gyvybine grėsme“, ir teigė, kad šiuo projektu siekiama „išlaikyti Lietuvą energetinėje priklausomybėje nuo Rusijos“, o naujas elektros jungtis panaudoti „tokiose nesaugiose jėgainėse pagamintos elektros eksportui“.¹¹⁴ A. Kubilius taip pat, kaip ir L. Balsys, kritikavo Vyriausybės neveiklumą šiuo klausimu. Galima teigti, kad grėsmės Lietuvos saugumui ir gyvybinės grėsmės sąvokų vartojimas visiškai atitinka saugumizuojančio kalbos akto pobūdį. Dar daugiau, problema yra pristatoma ne kaip egzistencinė grėsmė, t.y. kalbama ne tik apie grėsmės požymius, bet yra tiesiogiai įvardijama egzistencine grėsme. Kita vertus, Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimo kontekste šis veiksmas gali būti laikomas grėsmės saugumui pakeitimu, kadangi šiuo atveju grėsmė yra labiau

---

¹¹⁰ Seimo Darbo partijos frakcijos pranešimas. „K. Daukšys: „Ruošiant energetikos strategiją reikia išklausti visus suinteresuotus puses.“ 2015 09 29. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=161229&p_k=1> [Žiūrėta 2016 04 25].

¹¹¹ Stasys Gudavičius, „Pasigedo naujos energetikos strategijos.“ 2015 09 17. <<http://vz.lt/sektoariai/energetika/2015/09/17/pasigedo-naujos-energetikos-strategijos>> [Žiūrėta 2016 05 03].

¹¹² Seimo nario Lino Balsio pranešimas: „Baltarusijos atominė elektrinė – tiesioginė grėsmė Lietuvos saugumui.“ 2015 10 14. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=200117&p_k=1> [Žiūrėta 2016 04 25].

¹¹³ Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės kalba per iškilmingą elektros jungčių „NordBalt“ ir „LitPol Link“ įjungimą. 2015 12 14. <<https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-veikla/kalbos/24379>> [Žiūrėta 2016 04 21].

¹¹⁴ Seimo opozicijos lyderio, TS-LKD frakcijos seniūno A. Kubiliaus pareiškimas: „Džiaugdamiesi elektros jungčių strategine sėkme, neužmerkime akių prieš gresiantį gyvybinį pavojų – Astravo AE.“ 2015 12 14. <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15478&p_k=1&p_t=202490> [Žiūrėta 2016 04 25].

siejama su išorės veiksnių įtaka saugumui ir ekologine dimensija, o ne valstybės energetikos sektoriaus padėtimi. Šis naujos grėsmės motyvas energetinio saugumo diskurse tampa ypač ryškus 2016 m. pradžioje BAE grėsme Lietuvos saugumui įvardijant ne tik Seimo nariams, bet ir kitiems svarbiausiems su energetikos politikos formavimu susijusiems politikams – Prezidentei, Ministrui Pirmininkui ir Energetikos ministrui.

Vis dėlto 2016 m. sausio-balandžio mėnesiais poliniame energetinio saugumo diskurse keliama BAE problema skirtingų politikų yra pristatoma šiek tiek skirtingai. Prezidentė akcentuoja tarptautinių saugumo standartų atitikimo svarbą ir poveikį aplinkai bei referuoja į Černobylio ir Fukušimos atominių elektrinių avarių pavyzdžius grėsmės žmonių gyvybei ir sveikatai kontekste.¹¹⁵ Ministras Pirmininkas projektą įvardija „grėsme ne tik Lietuvos nacionaliniam saugumui“, bet ir „visai Europai“.¹¹⁶ Energetikos ministras pabrėžia siekį neleisti elektrai iš BAE patekti į Lietuvą, o pagrindine priemone šiam tikslui įgyvendinti įvardija elektros energijos sistemos sinchronizaciją su kontinentine Europa.¹¹⁷ Tiesa, ministro pasisakyme svarbiausiu akcentu minimas regioninis bendradarbiavimas, kuriuo, visoms regiono valstybėms sutarus nepirkti elektros energijos, pagamintos BAE, būtų galima užkirsti kelią ir elektrinės statyboms. Tuo metu Seimo nariai, aktyviai pasisakantys BAE klausimu, kritikuoja ir ministro pasisakymus, ir, kaip minėta anksčiau, Vyriausybės veiklą. Andrius Kubilius ir Arvydas Sekmokas kelia klausimą, ar Vyriausybė ir Energetikos ministerija daro viską, kad sukliudytų BAE statyboms ir veikimui, ir ar neprisideda prie palankių sąlygų projekto įgyvendinimui kūrimo. Šie politikai teiginį, jog Lietuva nepirks BAE pagamintos elektros, vadina apgaulingu,¹¹⁸ nes dabartinėmis sąlygomis tai neįmanoma techniškai, nors nemini ministro siūlomo sinchronizacijos sprendimo. Kitas Seimo narys Audronis Ažubalis taip pat pareiškė, kad melagingu laiko Užsienio reikalų ministro ir Seimo Europos reikalų komiteto pirmininko teigimą, kad jie „negalintys niekaip paveikti Baltarusijos nesaugaus atominio projekto vykdymo eigos“ ir kritikuoja, kad minėti asmenys „už pradėtas statybas kaltina tariamą praėjusios Vyriausybės pasyvumą“.¹¹⁹ Dar daugiau, A. Ažubalis teigia, kad dabartinio Ministro Pirmininko ir kitų pastangomis, buvo sustabdytas VAE projektas.¹²⁰ Galima teigti, kad šiuo atveju BAE

---

¹¹⁵ Prezidentės spaudo tarnyba, Draugas, „Prezidentės interviu laikraščiu „Draugas.“ 2016 04 01.

< <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/spaudoje/24956> > [Žiūrėta 2016 04 21].

¹¹⁶ Ministras Pirmininkas, „Premjeras A. Butkevičius Rygoje: šiuo metu Baltijos šalys turi būti itin vieningos.“ 2015 02 26.

< <http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-a-butkevicius-rygoje-siuo-metu-baltijos-salys-turi-buti-itin-vieningos> > [Žiūrėta 2016 04 22].

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „R. Masiulis: „Turime sutelkti viso regiono pastangas, kad užkirstume kelią nesaugioms AE.“ 2016 01 15. < <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/r-masiulis-turime-sutelkti-viso-regiono-pastangas-kad-uzkirstume-kelia-nesaugioms-ae> > [Žiūrėta 2016 04 22].

¹¹⁸ Andrius Kubilius, Arvydas Sekmokas, „Ar tikrai Lietuvos Vyriausybė nepadedą statyti Astravo AE?“ 2016 01 21. < <http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/a-kubilius-a-sekmokas-ar-tikrai-lietuvos-vyriausybe-nepadeda-statyti-astravo-ae.d?id=70169844> > [Žiūrėta 2016 04 26].

¹¹⁹ Seimo nario A. Ažubalis pranešimas: „Kas meluoja dėl Astravo: G. Kirkilas, L. Linkevičius ar Google?“ 2016 01 25. < http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=618&p_k=1&p_t=203089 > [Žiūrėta 2016 04 26].

¹²⁰ Ten pat.

klausimas gali būti naudojamas kaip politinis įrankis: Seimo narių, opozicijos atstovų, kritika Vyriausybei dėl neveiklumo ar net žalingo valstybės interesams veikimo yra tipiška opozicijos veiksmų išraiška. Kitaip tariant, BAE temos eskalavimas bent jau iš minėtų Seimo narių pusės gali būti vertinamas pirmiausia kaip politinės konkurencijos dalis, o ne siekis pratęsti energetinės priklausomybės, t.y. konkrečios saugumizuotos problemos, diskurso plėtojimą.

2016 m. politikų pasisakymuose svarbus tampa ne tik BAE, bet ir „Nord Stream 2“ projekto, kaip grėsmės, pristatymas. Kaip ir pirmojo dujotiekio „Nord Stream“ atveju, akcentuojama, kad projektas gali būti naudojamas kaip priemonė didinti Rusijos įtaką. Dalyvaudamas neformaliame Baltijos Ministrų Tarybos susitikime Ministras Pirmininkas teigė, kad „projektas prieštarauja Europos Sąjungos, Lietuvos ir, neabejotinai, visų trijų Baltijos šalių strateginiams tikslams mažinti energetinę priklausomybę nuo Rusijos“.¹²¹ Energetikos ministras interviu taip pat teigė, kad projektas „negatyviai paveiks Lietuvos ir Europos energetinę nepriklausomybę“.¹²² Tuo metu Prezidentė interviu „Bloomberg“ pareiškė, kad „Nord Stream 2“ yra „Rusijos deklaracija ir pozicija vėl bandant padaryti įtaką Europai ir ją suskaldyti“.¹²³ Kitaip tariant, Prezidentės pasisakyme minimas anksčiau aptartas „skaldyk ir valdyk“ principas, kuriuo Rusija remiasi siekdama įgyvendinti politinius tikslus.

Apibendrinant politinio energetinio saugumo diskurso vystymo eigą po pirmosios neprarastosios priemonės įgyvendinimo, galima teigti, kad diskurse pirmiausia atsispindėjo keletas pagrindinių motyvų: 1) energetinė priklausomybė laikoma panaikinta; 2) energetikos srityje santykiai su Rusija tampa pagrįsti ne politinėmis, o komercinėmis sąlygomis; 3) pasikeitusi geopolitinė situacija ir sustiprėjusi Rusijos karinė grėsmė sudaro sąlygas peržiūrėti saugumo prioritetus bei sutelkti dėmesį į karinį saugumo aspektą; 4) pabrėžiami nauji energetikos politikos tikslai, tarp jų konkurencingumas, energetinis efektyvumas ir aplinkai palankios energijos plėtojimas; 5) Baltarusijos atominė elektrinė pristatoma kaip grėsmė nacionaliniam saugumui, o „Nord Stream 2“ projektas – kaip turintis neigiamą įtaką energetinei nepriklausomybei.

Galima pastebėti, kad energetinio saugumo diskurso vystymui, o taip pat ir desaugumizavimo procesui, įtakos turėjo politinės ir geopolitinės aplinkybės bei vidiniai politikos proceso veiksniai, kaip politikų aktyvumas ar politinė konkurencija. Tuo metu vienas iš pagrindinių desaugumizavimo elementų galima įvardyti saugumizavimo sąlygų išnykimą, t.y. energetinės

---

¹²¹ Ministras Pirmininkas, „Premjeras A. Butkevičius Rygoje: šiuo metu Baltijos šalys turi būti itin vieningos.“ 2015 02 26.

<<http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-a-butkevicius-rygoje-siuo-metu-baltijos-salys-turi-buti-itin-vieningos>> [Žiūrėta 2016 04 22].

¹²² BNS, „R. Masiulis: Lietuva yra prieš „Nord Stream 2“ dujotiekį.“ 2015 12 28. <<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/r-masiulis-lietuva-yra-pries-nord-stream-2-dujotieki.d?id=69968912>> [Žiūrėta 2016 05 04].

¹²³ Prezidentės spaudos tarnyba, Bloomberg, „Prezidentės interviu Davose.“ 2016 01 22. <<https://www.lrv.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/spaudoje/24582>> [Žiūrėta 2016 04 21].

priklausomybės ir probleminės energetikos sektoriaus padėties panaikinimą, alternatyvaus saugumo diskurso – karinio saugumo diskurso – sustiprėjimą, politinio energetinio saugumo diskurso veikėjų veiksmus performuluojant energetinio saugumo sampratą ir pristatant naujas grėsmes. Vertinant normatyviniu aspektu, galima teigti, jog problemos sprendimas ir pagrindo saugumizavimui bei nepaprastųjų priemonių naudojimui netekimas turėtų lemti klausimo grąžinimą į politinę sritį.

Tuo metu minėtus elementus ir jų nulemtą diskurso kaitą būtų galima sieti su L. Hansen išskirtomis desaugumizavimo kaip reartikuliacijos ir pakaitalo formomis. Šiuo atveju reartikuliacija yra įvykdoma teigiant, kad įgyvendinus nepaprastąsias priemones, t.y. SGD terminalo ir elektros jungčių projektus, egzistencinė grėsmė – energetinė priklausomybė – yra panaikinta, o energetinis saugumas – užtikrintas. Dar daugiau, kitokia energetinio saugumo samprata yra formuojama ne tik pašalinant problemą iš saugumo srities, bet ir keičiant energetinio saugumo turinio suvokimą – energetiniu saugumu laikomas ne tik ir ne tiek tiekimo saugumas bei diversifikacija, bet energetikos sektoriaus efektyvumo ir konkurencingumo užtikrinimas. Tuo metu pakaitalo forma yra išreiškiama energetinio saugumo klausimą saugumo darbotvarkėje keičiant kitų saugumo aspektų, visų pirma, karinio ir informacinio saugumo, prioritetizavimu. Tam sąlygas sudarė šiame darbe išsamiai nagrinėtas Rusijos karinės grėsmės sustiprėjimas ir atsiradę karinio saugumo iššūkiai. Svarbiausi desaugumizavimo proceso bruožai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Lietuvos energetikos sektoriaus problemų desaugumizavimo procesas.

Laikas	Įvykis, sąlygos ar aplinkybės	Desaugumizavimo apraiškos politiniame diskurse	Desaugumizavimo forma
2015 m. sausis-kovas	SGD terminalo projekto įgyvendinimas	„Lietuva <...> užsitikrinsi energetinį savarankiškumą“	Reartikuliacija
		„Rusija pralaimi energetikos srityje“, „Rusija turi ko bijoti“, derybos su Rusija – komercinės, nebe politinės	Reartikuliacija
		Energetinio efektyvumo įgyvendinimo potencialas	Reartikuliacija
	Privalomosios pradinės karo tarnybos gražinimas	Akcentuojama pasikeitusi geopolitinė situacija, sustiprėjusi karinė Rusijos grėsmė	Pakaitalas
	Energetikos sąjungos iniciatyvos pristatymas	ES politikos įtaka; energetinio saugumo užtikrinimui keliamas tikslas – sinchronizacija su kontinentine Europa	Reartikuliacija
2015 m. balandis – rugpjūtis		Prioritetizuojamas karinis ir informacinis saugumas	Pakaitalas
	Karinės pratybos, imituojančios SGD terminalo užpuolimą	„Mes nebijome nieko“	Reartikuliacija
		Lietuvos veiksmų įtaka regiono saugumui, Lietuva kaip pavyzdys užtikrinant energetinį saugumą	Reartikuliacija
2015 m. rugsėjis – 2016 m. balandis	Konferencija dėl naujos strategijos	Naujų tikslų, atsižvelgiant į įgyvendintus projektus ir aktualijas, iškelimas: energijos vartojimo efektyvumas, aplinkai palankių technologijų plėtojimas ir kt.	Reartikuliacija
	Energetikos projektų įgyvendinimas	„Energetinis saugumas yra užtikrintas“	Reartikuliacija
		Akcentuojamas konkurencingumo siekis	Reartikuliacija
		Baltarusijos atominė elektrinė – grėsmė Lietuvos saugumui	Pakaitalas
		„Nord Stream 2“ – prieštarauja energetinės priklausomybės mažinimo tikslams	Pakaitalas

Šaltinis: sudaryta autorės.

3.3. Desaugumizavimo perspektyva

Kopenhagos mokyklos atstovai teigė, kad saugumizavimas gali būti patogus būdas politikams įgyvendinti vidaus politikos tikslus. Tai – viena iš priežasčių, kodėl išlieka galimybė, kad net artimoje ateityje su energetikos sektoriumi ir energetikos politika susiję klausimai Lietuvoje gali būti saugumizuojami. Tokiais klausimais gali tapti Baltarusijos atominės elektrinės keliama grėsmė Lietuvos energetiniam, ekologiniam ir, bendraja prasme, nacionaliniam saugumui arba šiame darbe nenagrinėtas, jau kartą grėsme visuomenės pripažintas skalūnų dujų išgavimo Lietuvoje atvejis. Verta priminti, jog skalūnų dujų gavyba K. Daukšio buvo įvardyta kaip dar neįgyvendintas projektas, tad planuojamas jo svarstymas vėl gali sulaukti aktyvios visuomenės reakcijos ir nepritarimo. Be to, VAE projekto tolesnė vystymo eiga taip pat nėra aiški – kartą visuomenės atmestas projektas gali būti saugumizuotas dar ir dėl plėtojamo branduolinės grėsmės diskurso įtakos.

Nepaisant to, šių grėsmių pristatymas turėtų būti laikomas nauju saugumizavimo atveju, o ne ankstesnės energetinio saugumo problemos, pagrįstos energetine priklausomybe, plėtojimu. Desaugumizuojant energetinės priklausomybės problemą, kiti su energetikos sritimi susiję klausimai gali būti saugumizuojami, tačiau ankstesniam saugumizavimo procesui prielaidas sudariusios probleminės energetikos sektoriaus padėties pasikeitimas – energetinės nepriklausomybės užtikrinimas – gali lemti, jog saugumizavimo procesai nebus tokie sėkmingi. Kitaip tariant, atsižvelgiant į vienos iš saugumizavimo prielaidų netekimą ir lengvinančių aplinkybių kalbos akto pagrindu išnykimą, t.y. politikams pasisakant, jog energetinio saugumo, koks jis buvo suvokiamas pristatant jį saugumo objektu, problema yra išspręsta, Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimas, turėtų būti tikėtinas, ir, remiantis moraliniu aspektu, net pageidautinas procesas. Būtent šiuo metu rengiamoje naujoje Nacionalinėje energetikos strategijoje turėtų būti suformuota nauja energetikos sektoriaus klausimų ir energetinio saugumo prasmė, atsižvelgiant į pasikeitusią energetikos sektoriaus padėtį ir kitų prioritetų energetikos srityje atsiradimą. Tuo metu taip pat atnaujinama Nacionalinio saugumo strategija turėtų atskleisti, kokią vietą nacionalinio saugumo darbotvarkėje užims energetikos klausimai ir ar energetinis saugumas vis dar bus laikomas prioritetu. Desaugumizavimo apraiškos – naujų tikslų energetikos srityje iškėlimas ir prioritetų nacionalinio saugumo darbotvarkėje perskirstymas energetiniam saugumui teikiant mažesnę reikšmę – strateginiuose saugumo dokumentuose leistų teigti, kad desaugumizavimas yra įgyvendintas.

Vis dėlto galima pastebėti, jog energetikos politikos formuotojai viešojoje erdvėje mažai kalba apie naują energetikos strategiją ir apskritai apie energetikos politikos tikslus. Klausimus kelia ne pagrindiniai energetikos politikos formavimo veikėjai. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto

savivaldybės vicemeras Valdas Berkunskas savo straipsnyje teigia, kad „jokios šių dienų realijas ir iššūkius atitinkančios energetikos strategijos mūsų valstybė kol kas neturi“, kad šiuo metu galiojantis Nacionalinės energetikos strategijos dokumentas yra „visiškai pasenęs“, o „inertiškas projektų įgyvendinimas „dėl įgyvendinimo“ bus visiškai neracionalus, jeigu tai darysime neatsižvelgdami į visumą aplinkybių“.¹²⁴ Galima pastebėti, kad autorius siekia atkreipti dėmesį į pasikeitusias aplinkybes ir būtinybę įvertinti naujus iššūkius, o taip pat kelia klausimus apie energetikos projektų įgyvendinimo būtinybę ir naudą. Kitaip tariant, V. Berkunsko tekstas reiškia, kad energetikos projektai jau nėra suvokiami kaip nepaprastųjų priemonių įgyvendinimas – jiems reikalingas naujos energetikos politikos krypties pagrindas.

Kaip jau minėta, vienas iš svarbiausių veiksnių, turinčių įtakos formuojant ir įgyvendinant Lietuvos prioritetus energetikos srityje, išliks Europos Sąjunga ir jos vykdoma energetikos politika. Ilgalaikėse ES energetikos strategijose pabrėžiami aplinkos apsaugos, energetinio efektyvumo ir naujausių technologijų taikymo prioritetai, o Energetikos sąjungos kūrimo iniciatyva prisideda prie visų ES narių energetikos politikų derinimo. Tokiu būdu Lietuva, formuodama savo energetikos politikos tikslus, turi atsižvelgti į bendrus ES prioritetus, tačiau taip pat turi galimybę pasinaudoti ES įgyvendinant savo interesus energetikos srityje. Saugumizavimo atveju Lietuva iškelė energetinio saugumo problemą ES lygmenyje ir sulaukė ES dėmesio bei paramos sprendžiant šią problemą. Tuo metu desaugumizavimo atveju Lietuvos energetinio saugumo sampratos kaitą taip pat iš dalies lemia susitarimai ir įsipareigojimai ES.

Remiantis šiomis įžvalgomis galima prognozuoti, jog energetikos klausimų grįžimas į įprastą politinių procedūrų sritį bus ilgalaikė tendencija ir galėtų būti nutraukta tik netikėtų įvykių ar pasikeitusių esminių nacionalinio saugumo aplinkybių. Tokia perspektyva egzistuoja santykių su Rusija ir sustiprėjusios Rusijos karinės grėsmės kontekste. Galima teigti, kad saugumizavimas vienoje srityje arba sektoriuose gali turėti saugumizuojantį poveikį kitoms sritims, ypač jei sektoriai yra glaudžiai susiję arba vienas nuo kito priklausomi. Būtent todėl įvykdžius saugumizavimą jau minėtuose tradiciniuose politiniame, kariniame, ekonominiame, socialiniame, ekologiniame ar kituose sektoriuose, tikėtina, kad energetika, kuri yra pagrindas daugeliui šių valstybės stabilaus funkcionavimo sričių, taip pat gali tapti saugumo problemos dalimi. Be to, Lietuvos atveju nusistovėjęs Rusijos grėsmės diskursas ir energetinio saugumo, siejamo būtent su Rusijos grėsme, saugumizavimo praktika sudaro sąlygas pakartoti su energetika susijusių klausimų saugumizavimą.

---

¹²⁴ Valdas Berkunskas, „Ko reikia, kad naujai energetikos strategijai pasisektų?“ Delfi, 2016 04 03. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/v-benkunskas-ko-reikia-kad-naujai-energetikos-strategijai-pasisektu.d?id=70870068>> [Žiūrėta 2016 04 25].

IŠVADOS

Šiame darbe energetinio saugumo tyrimui pritaikyta saugumizavimo teorinė prieiga suteikė galimybę įvertinti socialiai konstruojamą ir subjektyvų energetinio saugumo pobūdį: nors remiantis tiek teorija, tiek atliktu tyrimu galima teigti, kad pristatomos grėsmės siejimas su tuo, kas paprastai laikoma keliančiu grėsme, yra viena iš saugumizavimą lengvinančių aplinkybių, vis dėlto pagrindiniu problemos pavertimo saugumo problema akcentu yra laikomas intersubjektyvus saugumizuojančio veikėjo ir auditorijos sąveikos aspektas. Būtent ši socialiai konstruojamo energetinio saugumo samprata gali padėti paaiškinti, kaip energetikos sektoriaus problemos gali tapti saugumo problemomis, net jei joms nekyla reali grėsmė, ir kaip gali prarasti saugumo statusą, jei saugumizuojantis veikėjas nusprendžia grąžinti problemą į įprastų politinių procedūrų sritį.

Tuo metu tiek teorijoje, tiek empiriniuose tyrimuose neišplėtooto desaugumizavimo aspekto pritaikymas šiame darbe ne tik leido įvertinti ilgesnį nei saugumizavimo teorijoje nurodomą – iki auditorijos pritarimo – saugumizavimo procesą, bet ir padėjo atskleisti saugumizavimo proceso ir jo padarinių įtaką problemos grąžinimui į politinę sritį. Dar daugiau, Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimo tyrimas prisideda prie energetinio saugumo diskurso tyrimų ir sudaro galimybę, remiantis pokyčiais politiniame diskurse, numatyti galimą energetikos politikos kaitą.

Svarbiausius darbe iškeltų ir įgyvendintų uždavinių rezultatus galima apibendrinti taip:

1) Pagal saugumizavimo teorinę prieigą, svarstoma problema tampa saugumo problema, kai saugumizuojančio veikėjo yra pristatoma egzistencinė grėsmė ir yra gaunamas auditorijos pritarimas panaudoti bet kokias priemones tai grėsmei įveikti. Nors desaugumizavimas – problemos grąžinimas į politinę sritį – yra laikomas priimtinesniu ir efektyvesniu problemų sprendimo pasirinkimu, teoriją papildantis normatyvinis aspektas atkreipia dėmesį ir į paties saugumizavimo prasmę bei moralinį pagrindą. Pagrindinėmis prielaidomis desaugumizavimo tyrimui gali būti laikomas saugumizavimo sąlygų išnykimas arba susilpnėjimas ir papildomos sąlygos bei konteksto aplinkybės.

2) Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimui prielaidas sudarė pristatomos grėsmės bruožai, susiję su priklausomybe, nepatikimumu ir nekonkurencingumu, nusistovėjęs Rusijos grėsmės diskursas ir Europos Sąjungos, kaip įgalinančio keisti problemine situacija veikėjo, vaidmuo. Pagrindine grėsme Lietuvos energetikos sektoriui buvo įvardyta energetinė priklausomybė nuo iš Rusijos tiekiamų energijos išteklių. Tuo metu nepaprastųjų priemonių – energetikos projektų – įgyvendinimas panaikino problemine energetikos sektoriaus situacija ir sudarė sąlygas saugumizuotos problemos sprendimui ir pokyčiams energetinio saugumo diskurse desaugumizavimo link.

3) Politiniame diskurse po energetikos projektų įgyvendinimo energetinis saugumas laikomas užtikrintu, akcentuojami ne politinėmis, o komercinėmis sąlygomis pagrįsti santykiai su Rusija, prioritetizuojamas karinis saugumas, pabrėžiami nauji energetikos politikos tikslai – konkurencingumas, energetinis efektyvumas ir aplinkai palankios energijos plėtojimas, „Nord Stream 2“ ir Baltarusijos atominės elektrinės projektai pristatomi atitinkamai kaip grėsmės strateginiams tikslams ir saugumui. Šiuos diskurso kaitos požymius galima įvardyti kaip desaugumizavimo reartikuliacijos ir pakaitalo formas.

4) Pagrindinėmis sąlygomis ir veiksniais, turinčiais įtakos desaugumizavimui, galima laikyti saugumizavimo sąlygų išnykimą, karinės Rusijos grėsmės sustiprėjimą, prioriteto kariniam bei informaciniam saugumui teikimą ir tokius vidaus politikos veiksnius kaip politinė konkurencija.

Vertinant desaugumizavimo perspektyvą, galima teigti, kad nors egzistuoja galimybė saugumizuoti kitas su energetikos sektoriumi susijusias problemas, Lietuvos energetinio saugumo problemos, pagrįstos energetine priklausomybe, desaugumizavimas turėtų būti ilgalaikė tendencija remiantis tuo, jog viena iš saugumizavimo prielaidų, probleminė energetikos sektoriaus situacija, yra panaikinta, o lengvinančios aplinkybės kalbos aktu pagrindu – išnykusios.

Galima pastebėti, kad ne visos sąlygos ir aplinkybės, pristatytos kaip galimos prielaidos desaugumizavimui, turėjo įtakos Lietuvos energetinio saugumo desaugumizavimui. Tarp prielaidų, kurių poveikis desaugumizavimui nebuvo pastebėtas, galima paminėti saugumizuojančio veikėjo autoriteto susilpnėjimą, tariamų grėsmės požymių vertinimo pasikeitimą ar auditorijos nepritarimą saugumizavimo tęsimui.

Atliktas tyrimas atskleidė, kad Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimą ir desaugumizavimą lemia kompleksinės sąlygos ir aplinkybės, kurių įtaka konkrečiu atveju gali būti skirtinga. Vis dėlto apibendrintai desaugumizavimo teorinis ir tyrimo modelis gali būti papildytas nepaprastųjų priemonių įgyvendinimo kaip saugumizuotos problemos sprendimo sąlyga ir desaugumizavimo kaip atvirkštinio saugumizavimo proceso – saugumizavimo sąlygų išnykimo arba susilpnėjimo – logika.

Vertinant atliktą tyrimą taip pat galima kelti naujus klausimus ir problemas. Visų pirma, desaugumizavimo tyrimas kitais atvejais gali būti komplikuoatas dėl to, kad desaugumizavimas, priešingai nei saugumizavimas, ne visuomet gali būti identifikuotas kaip procesas su aiškėmis desaugumizavimo apraiškomis diskurse. Pavyzdžiui, nutildymo formos atveju problema išnyksta arba išvis nėra užfiksuojama saugumo diskurse. Būtent todėl galima teigti, kad šiame darbe suformuluotos desaugumizavimo tyrimo prielaidos, nors ir papildė desaugumizavimo tyrimo aspektą, tačiau nepateikia universalaus desaugumizavimo tyrimo modelio.

Taip pat, nors paaiškėjo, kad Lietuvos energetikos sektoriaus problemų saugumizavimas atitinka moralaus saugumizavimo kriterijus, tačiau lieka neištirta, kaip moralinis pagrindas gali

veikti saugumizavimo ir desaugumizavimo procesus. Būtent todėl ateities tyrimams būtų galima kelti klausimą apie tai, kokią įtaką moralinis pagrindas gali turėti sėkmingam saugumizavimo ir desaugumizavimo procesų įgyvendinimui.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

Literatūra:

Monografijos

1. Balzacq, Thierry, Sara Depauw, Sara Léonard, „The Political Limits of Desecuritization: Security, Arms Trade and the EU’s Economic Targets.“ Kn. Thierry Balzacq (sud.), *Contesting Security: Strategies and Logics*. Abingdon, Oxon; New York, NY: Routledge, 2015.
2. Buzan, Barry, Ole Wæver, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder; London: Lynne Rienner Publishers, 1998.
3. Jakniūnaitė, Dovilė, „Santykiai su Rusija: dešimt nestabilaus stabilumo metų.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 100-126.
4. Statkus, Nortautas, Kęstutis Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo Akademija, 2008.
5. Wæver, Ole, „Securitization and Desecuritization.“ Kn. Ronnie D. Lipschutz (sud.), *On Security*. New York: Columbia University Press, 1995.
6. Wæver, Ole, „The EU as a Security Actor: Reflections from a Pessimistic Constructivist on Post-Sovereign Security Orders.“ Kn. Morten Kelstrup, Michael C. Williams (sud.), *International Relations Theory and the Politics of European Integration: Power, Security and Community*. London; New York (N.Y.): Routledge, 2000, 250-294.

Straipsniai periodiniuose moksliniuose žurnaluose

7. Aradau, Claudia, „Security and the Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation.“ *Journal of International Relations and Development*, 7, 2004, 388-413.
8. Balzacq, Thierry, „The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context.“ *European Journal of International Relations* 11(2), 2005, 171–201.
9. Christou, Odysseas, Constantinos Adamides, „Energy Securitization and Desecuritization in the New Middle East.“ *Security Dialogue*, 44(5-6), 2013, 507-522.
10. Ciută, Felix, „Conceptual Notes on Energy Security: Total or Banal Security?“ *Security Dialogue*, 41(2), 2010, 123-144.
11. Floyd, Rita, „Can Securitization Theory Be Used in Normative Analysis? Towards a Just Securitization Theory.“ *Security Dialogue* 42(4-5), 2011, 427-439.
12. Genys, Dainius, „Lietuvos energetinio saugumo diskurso formavimas: politikų, mokslininkų ir žiniasklaidos vaidmuo.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1(34), 2014, 254-273.

13. Guzzini, Stefano, „Securitization as a Causal Mechanism.“ *Security Dialogue*, 42 (4-5), 2011, 329-341.
14. Hansen, Lene, „Reconstructing Desecuritization: The Normative-Political in the Copenhagen School and Directions for How to Apply it.“ *Review of International Studies*, 38 (3), 2012, 525-546
15. Kaveshnikov, Nikolay, „The Issue of Energy Security in Relations Between Russia and the European Union.“ *European Security*, 19 (4), 2010, 585-605.
16. Janeliūnas, Tomas, Agnija Tumkevič, „Securitization of the Energy Sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and Extraordinary Measures.“ *Lithuanian Foreign Policy Review*, 30, 2013, 65-90.
17. Patomäki, Heikki, „Absenting the Absence of Future Dangers and Structural Transformations in Securitization Theory.“ *International Relations*, 29(1), 2015, 128-136.
18. Pilibaitytė, Vaida, „Discursive Approaches to Energy Policy Research.“ *Politikos mokslų almanachas*, 12, 2012, 13-34.
19. Telešienė, Audronė, „Kritiškosios diskurso analizės metodologinių principų taikymas sociologiniuose tyrimuose.“ *Filosofija. Sociologija*, 2, 2005, 1-6.
20. Vaičiūnas, Žygmantas, „Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai.“ *Politologija*, 55(3), 2009, 89-120.
21. Williams, Michael C., „Securitization as Political Theory: The Politics of the Extraordinary.“ *International Relations*, 29(1), 2015, 114-120.
22. Williams, Michael C., „Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics.“ *International Studies Quarterly*, 47, 2003, 511-531.

Straipsniai kituose moksliniuose leidiniuose

23. Whist, Bendik Solum, „*Nord Stream: Not Just a Pipeline. An analysis of the political debates in the Baltic Sea region regarding the planned gas pipeline from Russia to Germany.*“ Fridtjof Nansen Institute, 2008.

Teisės aktai ir kiti dokumentai

24. European Parliament resolution of 8 July 2008 on the environmental impact of the planned gas pipeline in the Baltic Sea to link up Russia and Germany (Petitions 0614/2007 and 0952/2007) (2007/2118(INI)) <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0336+0+DOC+XML+V0//EN>> [Žiūrėta 2016 04 09].
25. Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy. COM (2006) 105 final, 2006 03 08.
<http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_105_en.pdf> [Žiūrėta 2016 04 09].

26. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“ pakeitimo. Vilnius, 2012 m. birželio 26 d., Nr. XI-2131. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=428981> [Žiūrėta 2016 04 16].
27. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo.“ Vilnius, 2012 m. birželio 26 d., Nr. XI-2133. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429490&p_query=&p_tr2=2> [Žiūrėta 2016 04 16].

Statistiniai duomenys

28. Eurostat, „Energy dependence.“ <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdcc310&language=en>> [Žiūrėta 2016 04 07].
29. Eurostat, „Energy intensity of the economy.“ <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec360&plugin=1>> [Žiūrėta 2016 04 07].
30. Eurostat, „Gross inland energy consumption by fuel type: Lithuania.“ <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdcc320&language=en>> [Žiūrėta 2016 04 06].
31. Eurostat, „Gross inland energy consumption by fuel type: 2014.“ <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdcc320&language=en>> [Žiūrėta 2016 04 06].

Institucijų informacija ir pranešimai spaudai

32. Energetikos ministerija, „Dujų jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos.“ <<http://enmin.lrv.lt/lt/strateginiai-energetikos-projektai/projektai-duju-sektoriuje/dujotiekiu-jungtis-tarp-lenkijos-ir-lietuvos>> [Žiūrėta 2016 04 18].
33. Energetikos ministerija, „Gamtinių dujų importas ir vartojimas Lietuvoje.“ <<https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/gamtines-dujos/gamtiniu-duju-importas-ir-vartojimas-lietuvoje>> [Žiūrėta 2016 04 07].
34. European Commission, „Baltic Energy Market Interconnection Plan.“ <<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure/baltic-energy-market-interconnection-plan>> [Žiūrėta 2016 04 18].
35. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „ES išibėgėja diskusijos dėl Energetikos Sąjungos sukūrimo.“ 2015 03 05. <<https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/es-isibegeja-diskusijos-del-energetikos-sajungos-sukurimo>> [Žiūrėta 2016 04 22].

36. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „Lietuva dalijasi patirtimi su Kroatija, kaip didinti energetinį saugumą.“ 2015 06 29. <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-dalijasi-patirtimi-su-kroatija-kaip-didinti-energetini-sauguma> [Žiūrėta 2016 04 22].
37. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „R. Masiulis: „Bendras regioninis darbas padeda valstybėms įgyvendinti svarbius energetinės infrastruktūros projektus.“ 2015 04 16. <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/r-masiulis-bendras-regioninis-darbas-padedavaltstybems-igyvendinti-svarbius-energetines-infrastrukturos-projektus> [2016 04 22].
38. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, „R. Masiulis: „Turime sutelkti viso regiono pastangas, kad užkirstume kelią nesaugioms AE.“ 2016 01 15. <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/r-masiulis-turime-sutelkti-viso-regiono-pastangas-kad-uzkirstume-kelia-nesaugioms-ae> [Žiūrėta 2016 04 22].
39. Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės kalba per iškilmingą elektros jungčių „NordBalt“ ir „LitPol Link“ įjungimą. 2015 12 14. <https://www.lrp.lt/lt/prezidentes-veikla/kalbos/24379> [Žiūrėta 2016 04 21].
40. Ministras Pirmininkas, „Premjeras A. Butkevičius Rygoje: šiuo metu Baltijos šalys turi būti itin vieningos.“ 2015 02 26. <http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-a-butkevicius-rygoje-siuo-metu-baltijos-salys-turi-buti-itin-vieningos> [Žiūrėta 2016 04 22].
41. Ministras Pirmininkas, „Premjeras A. Butkevičius: žengtas dar vienas istorinis žingsnis stiprinant energetinę nepriklausomybę.“ 2015 12 14. <http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-a-butkevicius-zengtas-dar-vienas-istorinis-zingsnis-stiprinant-energetine-nepriklausomybe> [Žiūrėta 2016 04 22].
42. Ministras Pirmininkas, „Premjeras dalyvavo diskusijoje, kaip didinti šalies konkurencingumą.“ 2015 10 12. <http://ministraspirmininkas.lrv.lt/lt/naujienos/premjeras-dalyvavo-diskusijoje-kaip-didinti-salies-konkurencinguma> [Žiūrėta 2016 04 22].
43. Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas. 2015 06 04. <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/22890> [2016 04 21].
44. Prezidentės spaudos tarnyba, Bloomberg, „Prezidentės interviu Davose.“ 2016 01 22. <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/spaudioje/24582> [Žiūrėta 2016 04 21].
45. Prezidentės spaudos tarnyba, „Davoso dėmesio centre – ir Lietuvos energetikos pasiekimai.“ 2015 01 21. <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/21657> [Žiūrėta 2016 04 21].
46. Prezidentės spaudos tarnyba, Draugas, „Prezidentės interviu laikraščiu „Draugas.“ 2016 04 01. <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/spaudioje/24956> [Žiūrėta 2016 04 21].

47. Prezidentės spaudos tarnyba, „Energetikos sąjunga sustiprins ir Lietuvos energetinį saugumą.“ 2015 03 19. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/22349>> [Žiūrėta 2016 04 21].
48. Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuva ir Latvija – bendrų interesų vienijamos partnerės.“ 2015 07 13. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/23285>> [2016 04 21].
49. Prezidentės spaudos tarnyba, „Lietuvos ir Latvijos interesus – efektyvi regiono gynyba.“ 2015 08 20. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/23483>> [2016 04 21].
50. Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentė nubrėžė užsienio politikos uždavinius.“ 2015 07 01. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/23148>> [Žiūrėta 2016 04 21].
51. Prezidentės spaudos tarnyba, „Prezidentės interviu CNN.“ 2015 01 22. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/tv-ir-radijo-laidose/22113>> [Žiūrėta 2016 04 21].
52. Prezidentės spaudos tarnyba, „Regiono saugumas – bendras Lietuvos ir Estijos interesus.“ 2015 04 10. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/22518>> [2016 04 21].
53. Rudaitis, Rimas, „Seimas penkeriems metams sugrąžino privalomąją pradinę karo tarnybą.“ 2015 03 19. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_k=1&p_d=155568> [Žiūrėta 2016 05 01].
54. Seimo Darbo partijos frakcijos pranešimas. „K. Daukšys: „Ruošiant energetikos strategiją reikia išklausti visas suinteresuotas puses.“ 2015 09 29. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=161229&p_k=1> [Žiūrėta 2016 04 25].
55. Seimo nario A. Ažubalio pranešimas: „Kas meluoja dėl Astravo: G. Kirkilas, L. Linkevičius ar Google?“ 2016 01 25. <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=618&p_k=1&p_t=203089> [Žiūrėta 2016 04 26].
56. Seimo nario Lino Balsio pranešimas: „Baltarusijos atominė elektrinė – tiesioginė grėsmė Lietuvos saugumui.“ 2015 10 14. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=200117&p_k=1> [Žiūrėta 2016 04 25].
57. Seimo opozicijos lyderio, TS-LKD frakcijos seniūno A. Kubiliaus pareiškimas: „Džiaugdamiesi elektros jungčių strategine sėkme, neužmerkime akių prieš gresiantį gyvybinį pavojų – Astravo AE.“ 2015 12 14. <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15478&p_k=1&p_t=202490> [Žiūrėta 2016 04 25].

58. Seimo TS-LKD frakcijos pranešimas. „Seimo opozicijos lyderio A. Kubiliaus kalba diskusijoje Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos klausimais.“ 2015 06 18. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=158961&p_k=1> [Žiūrėta 2016 04 25].
59. Visagino atominė elektrinė, „Projekto eiga.“ <<http://www.vae.lt/lt/projektas/projekto-eiga>> [Žiūrėta 2016 04 18].
60. Visagino atominė elektrinė, „Projekto prielaidos.“ <<http://www.vae.lt/lt/projektas/projekto-prielaidos-0>> [Žiūrėta 2016 04 17].
61. Vyriausioji rinkimų komisija, „2012 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai ir referendumas dėl naujos atominės elektrinės statybos Lietuvos Respublikoje.“ 2012 10 18. <http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/2012_seimo_rinkimai/output_lt/referendumas/referendumas.html> [Žiūrėta 2016 04 18].
62. World Nuclear Association, „Fukushima Accident.“ <<http://www.world-nuclear.org/information-library/safety-and-security/safety-of-plants/fukushima-accident.aspx>> [Žiūrėta 2016 04 18].
63. World Nuclear News, „Baltic nuclear plant brought forward“. 2008 08 27. <<http://www.world-nuclear-news.org/newsarticle.aspx?id=21318>> [Žiūrėta 2016 04 18].
64. World Nuclear News, „Belarus adopts nuclear energy law.“ 2008 06 25. <http://www.world-nuclear-news.org/IT-Belarus_adopts_nuclear_energy_law-2506088.html> [Žiūrėta 2016 04 18].

Straipsniai naujienų portaluose

65. Berkunskas, Valdas, „Ko reikia, kad naujai energetikos strategijai pasisektų?“ Delfi, 2016 04 03. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/v-benkunskas-ko-reikia-kad-naujai-energetikos-strategijai-pasisektu.d?id=70870068>> [Žiūrėta 2016 04 25].
66. BNS ir lrytas.lt, „A. Paulauskas : „Energetinis saugumas jau yra užtikrintas.“ 2015 10 21. <<http://verslas.lrytas.lt/energetika/a-paulauskas-energetinis-saugumas-jau-yra-uztikrintas.htm>> [Žiūrėta 2016 04 25].
67. BNS ir lrytas.lt, „Gazprom“ turi ko bijoti, sako energetikos ministras.“ 2015 03 27. <<http://verslas.lrytas.lt/rinkos-pulsas/gazprom-turi-ko-bijoti-sako-energetikos-ministras.htm>> [Žiūrėta 2016 04 25].
68. BNS ir lrytas.lt, „R. Masiulis: derybose su „Gazprom“ – tik komercija.“ 2015 02 23. <<http://verslas.lrytas.lt/energetika/r-masiulis-derybose-su-gazprom-tik-komercija.htm>> [Žiūrėta 2016 04 25].
69. BNS, „Artūras Paulauskas: Lietuvai didesnę grėsmę kelia nedraugiški kaimynai nei terorizmas.“ 2016 03 23. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/arturas-paulauskas->

- [lietuvai-didesne-gresme-kelia-nedraugiski-kaimynai-nei-terorizmas-56-600241](#)> [Žiūrėta 2016 04 25].
70. BNS, „Družbos“ remontą žadėjusi Maskva vamzdyną „atidavė“ Baltarusijai.“ 2011 01 25. <<http://www.veidas.lt/druzbos-remonta-zadejusi-maskva-vamzdyna-atidave-baltarusijai>> [Žiūrėta 2016 04 08].
71. BNS, „Kubilius atmetė pasiūlymą dalyvauti AE Kaliningrade statybose.“ 2010 03 06. <<http://www.alfa.lt/straipsnis/10335677/kubilius-atmete-pasiulyma-dalyvauti-ae-kaliningrade-statybose>> [Žiūrėta 2016 04 18].
72. BNS, „R. Masiulis: Lietuva yra prieš „Nord Stream 2“ dujotiekį.“ 2015 12 28. <<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/r-masiulis-lietuva-yra-pries-nord-stream-2-dujotieki.d?id=69968912>> [Žiūrėta 2016 05 04].
73. BNS, „SGD terminalas ketvirtadienį pradės tiekti dujas.“ 2014 12 31. <<http://www.lrt.lt/naujienos/ekonomika/4/87649>> [Žiūrėta 2016 04 18].
74. Černiauskas, Šarūnas, „VGT sprendimas: atėjo laikas grąžinti privalomąją karo tarnybą.“ 2015 02 24. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vgt-sprendimas-atejo-laikas-grazinti-privalomaja-karo-tarnyba.d?id=67259680>> [Žiūrėta 2016 05 01].
75. Damulytė, Jūratė, „R.Kuodis: „Leo LT“ – viena didelės aferos karūna.“ 2008 02 05. <<http://www.delfi.lt/verslas/energetika/rkuodis-leo-lt-vienos-dideles-aferos-karuna.d?id=15873357>> [Žiūrėta 2016 04 18].
76. Digrytė, Eglė, „Žaliųjų sąjūdžio vicepirmininkas Gintas Umbrasas: „Atominė energija – ir nemorali, ir nepigi.“ 2012 10 10. <<http://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/zaliuju-sajudzio-vicepirmininkas-gintas-umbrasas-atomine-energija-ir-nemorali-ir-nepigi-664-260407>> [Žiūrėta 2016 04 18].
77. ELTA, „V. Alekperovas: „Lukoil“ nori iš „Jukos“ pirkti „Mažeikių naftos akcijas.“ 2005 03 29. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/valekperovas-lukoil-nori-is-jukos-pirkti-mazeikiu-naftos-akcijas.d?id=6352420>> [Žiūrėta 2016 04 08].
78. Gudavičius, Stasys, „Pasigedo naujos energetikos strategijos.“ 2015 09 17. <<http://vz.lt/sectoriai/energetika/2015/09/17/pasigedo-naujos-energetikos-strategijos>> [Žiūrėta 2016 05 03].
79. IQ, „Briuselis atsižvelgė į Lietuvos pastabas dėl AE saugumo.“ 2011 08 04. <<http://iq.lt/ekonomika/euopos-komisija-lietuva-remia-klausimynais>> [Žiūrėta 2016 04 18].
80. Kirby, Paul, „Russia’s gas fight with Ukraine.“ 2014 10 31. <<http://www.bbc.com/news/world-europe-29521564>> [Žiūrėta 2016 04 08].
81. Kubilius, Andrius, Arvydas Sekmokas, „Ar tikrai Lietuvos Vyriausybė nepadedą statyti Astravo AE?“ 2016 01 21.

- <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/a-kubilius-a-sekmokas-ar-tikrai-lietuvos-vyriausybe-nepadeda-statyti-astravo-ae.d?id=70169844>> [Žiūrėta 2016 04 26].
82. MacFarquhar, Neil, „Gazprom Cuts Russia’s Natural Gas Supply to Ukraine.“ 2014 06 16. <http://www.nytimes.com/2014/06/17/world/europe/russia-gazprom-increases-pressure-on-ukraine-in-gas-dispute.html?_r=0> [Žiūrėta 2016 04 08].
83. Magone, Oscars, „Lithuania rejects Russian nuclear power plant proposal.“ The Baltic Times, 2010 02 12. <<http://www.baltictimes.com/news/articles/24358/>> [Žiūrėta 2016 04 18].
84. Masiulis, Rokas, „Didžiausia stiprybė – galvose, o ne vamzdžiuose ar laiduose.“ 2016 03 01. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/r-masiulis-didziausia-stiprybe-galvose-o-ne-vamzdziuose-ar-laiduose.d?id=70557702>> [Žiūrėta 2016 04 25].
85. Noreika, Matas, „NordBalt“ pradėjo veikti – elektros kaina čiūžtelėjo žemyn.“ 2016 02 17. <<http://vz.lt/sectoriai/energetika/2016/02/17/nordbalt-pradejo-veikti--elektros-kaina-ciuztelejo-zemyn>> [Žiūrėta 2016 04 18].
86. Respublika, „Pritarta suskystintųjų gamtinių dujų terminalo įstatymo projektui.“ 2012 06 12. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/pritarta_suskystintu_gamtiniu_duju_terminalo_istatymo_projektui_papildyta_1158/.print.1> [Žiūrėta 2016 04 18].
87. Reuters, „Lietuva imituoja „žaliųjų žmogeliukų“ karą, žvilgčiodama į Maskvą.“ 2015 05 06. <<https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/prezidente-ziniasklaidoje/spaudoje/22682>> [Žiūrėta 2016 04 21].
88. 15 min, „Rokas Masiulis: Lietuvos energetikos vizija – daugiau galimybių, daugiau saugumo.“ 2015 10 15. <<http://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/rokas-masiulis-lietuvos-energetikos-vizija-daugiau-galimybiu-daugiau-saugumo-664-534351>> [Žiūrėta 2016 04 25].

SUMMARY

The master thesis 'Desecuritization of Energy Security of Lithuania' presents an analysis of the process of desecuritization of the issues of Lithuanian energy sector. In accordance with the assumptions of securitization theory, the formation and change of the meaning of energy security as a security problem and as a priority in the security agenda in the political discourse is investigated.

Following the statement in the academic literature that energy is a security issue and upholding the assumption that energy sector of Lithuania was recently securitized, a few questions can be raised: why the issues of Lithuanian energy sector were presented as security issues and how securitization was put into effect? At the same time the main question of this research is how the issues of Lithuanian energy sector can be desecuritized?

The subject of this research is the process of desecuritization of the issues of Lithuanian energy sector. The main aim of this research is to reveal and to assess the key features of the process of desecuritization of the issues of Lithuanian energy sector. In order to achieve this aim, the main tasks are as follows: to discuss the main features of securitization theory and assumptions for the study of desecuritization; to analyse the conditions and characteristics of the process of securitization of the issues of Lithuanian energy sector; to explore the signs of the process of desecuritization of the issues of Lithuanian energy sector in the political discourse of energy security; to identify the conditions and factors influencing desecuritization of the issues of Lithuanian energy sector.

The main findings of this research are as follows. First, an issue becomes a security issue when securitizing actor presents it as an existential threat and obtains approval of the audience to use any means to overcome this threat. The complementary normative aspect of the theory draws attention to the meaning and moral rightness of securitization. The main assumptions for the study of desecuritization can be weakening or extinction of facilitating conditions and additional circumstances of the political context. Second, the assumptions for securitization of the issues of Lithuanian energy sector are the features of threat presented, embedded Russian threat discourse and the role of the EU as an actor enabling to change the problematic situation. Energy dependence is presented as the main threat while implementation of energy projects makes it possible to tackle the problem and to shift the discourse of energy security towards desecuritization. Third, after the implementation of energy projects energy security is considered to be secured, the focus is on the commercial-based, not political, relations with Russia, military security is prioritized and the new energy policy goals are highlighted while 'Nord Stream 2' and Belorussian NPP projects are presented as threats. Fourth, the main conditions and factors affecting desecuritization are extinction

of securitization conditions, intensification of Russian military threat, prioritization of military and information security and political competition.

The research has revealed that the socially constructed concept of energy security may help to explain how an issue of energy sector can become a security problem, even if no real threat exists, and how it can lose its security status if securitizing actor decides to send back the issue to the sphere of ordinary political procedures. The investigation of underdeveloped aspect of desecuritization has made it possible to assess the extended process of securitization and its effects on the return of the issue to the political realm and has contributed to the studies of discourse of energy security.

The evaluation of the research provides some additional questions and problems for the future research like the investigation of desecuritization if it is not a process or the impact of the moral basis for the implementation of securitization and desecuritization.